

Norra Djurgårdsstaden

Kvalitetsprogram för gestaltning
till detaljplan för Gasverket Västra m.m.

MAJ 2015

DNR. 2011-17188

Inledning	4		
Om kvalitetsprogrammet	5	Hus 10	36
Om Norra Djurgårdsstaden	6	Hus 11 samt hus J, förskola	40
Om planområdet	9	Hus 13 samt byggnad F, G, H, skola	44
		Hus K, idrottshall	50
		Hus A	54
Generella principer	12		
Utformning av offentliga miljöer	14	Utformning yttre miljö, kvartersmark	56
Klockparken	14	Förskolegården	58
Aktivitetstorget	16	Skolgården	60
Gasverksgatan	18	Spontanidrottsyta och angöringsgata	62
Utformning byggnadsprojekt	20		
Gasklocka 1	20		
Gasklocka 2	22		
Gasklocka 5	26		
Hus 7	30		
Hus 9	32		

Stadsbyggnadskontoret
 Registraturen
 Box 8314
 104 20 Stockholm
 stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
 Diarienummer 2011-17188-54
 Information om programmet lämnas av:
 Malin Klåvus
 08-50827349
 malin.klavus@stockholm.se

Medverkande på Stadsbyggnadskontoret
 Planhandläggare
 Malin Klåvus, Helena Ackelman, Helena Thomann
 Kvalitetsprogrammet är sammanställt av
 stadsbyggnadskontoret med stöd av
 Andreas Björklund på Tengbom
 Karttekniker
 Sanna Norrby
 Fysisk modell
 Peter Magnusson, Harri Anttila
 Fotograf
 Lennart Johansson

Övriga medverkande
 Presentationsmaterial till respektive projekt har tagits fram av respektive byggherre genom deras arkitekter och landskapsarkitekter.
 Illustrationsplan har tagits fram av Andersson Jönsson Landskapsarkitekter.
 Flygbild med fotomontage är framtaget genom Arrhov Frick Arkitekter, med underlag från stadsbyggnadskontoret.
 Övriga illustrationer har tagits fram av stadsbyggnadskontoret. Illustrationerna ska betraktas som ett arbetsmaterial under framtagande. Illustrationerna har delvis beskurits av stadsbyggnadskontoret.

Notering
 Efter granskningen och inför antagandet av detaljplanen har den delats i två delar. För denna detaljplan (2011-17188) innebär det att idrottshallen utgår och överförs till en egen detaljplan. I kvalitetsprogrammet för gestaltning och i planbeskrivningen finns beskrivningar av idrottshallen kvar för att ge en bild av helheten, trots att det är utanför planområdet. Nytt diarienummer för idrottshallen är 2015-07196.

OM KVALITETSPROGRAMMET

Kvalitetsprogrammet är en bilaga till detaljplanen och redogör för områdets planering och utformning. I bilagan presenteras principerna för utformningen, d.v.s. hur utomhusmiljöerna gestaltas, hur de befintliga byggnaderna kan omvandlas samt karaktär, volym och skala för de nya byggnaderna. Beskrivande texter är framtagna av respektive byggherre, arkitekt och landskapsarkitekt. Kvalitetsprogrammet utgör ett komplement till detaljplanen och hänvisas till i de exploateringsavtal som tecknas mellan exploateringsnämnden och respektive byggherre. I de dokument som upprättas för utbyggnaden av del av Norra Djurgårdsstaden - Gasverket Västra m.m har följande formulering inskrivits:

”För att samordna och skapa gemensamma kvaliteter i den nya och befintliga bebyggelsen och för att samordna utformningen av fastigheternas gårdar, med utformningen av gator och parker inom planområdet har ett kvalitetsprogram för gestaltning upprättats. Kvalitetsprogrammet skall utgöra ett för Staden och byggherrarna gemensamt underlag för projektering, bygglovhantering, byggande och förvaltning av bebyggelse inom Planområdet.

Bolagen förbinder sig att följa kvalitetsprogrammet vid projektering, upphandling och uppförande av bebyggelse på fastigheten samt att ha kostnadsansvaret för dess genomförande.”

Avsikten är att lägga fast en kvalitetsnivå som staden och byggherrarna gemensamt enats om, både för de enskilda byggnadsprojekten som för stadens egna anläggningar. Inom ramarna för denna kan sedan mindre förändringar göras, om de kan ske med bibehållen eller högre kvalitet. Genom att tidigt klargöra byggherrarnas och stadens ambitioner för detaljutförandet ökar möjligheten att säkerställa kvalitén vid genomförandet. Kvalitetsprogrammet godkänns av stadsbyggnadsnämnden och utgör därefter underlag för projektens bygglovprövning.

Kvalitetsprogram avses upprättas för Norra Djurgårdsstadens alla större detaljplaneområden som i huvudsak innehåller bostäder och verksamheter eller omfattar miljöer med särskilt kulturhistoriskt värde. Det är en väsentlig planuppgift att formulera en sammanvägd kvalitetsnivå anpassad till Norra

Djurgårdsstadens speciella läge och förutsättningar. Avsikten är att planera och utveckla en miljöstadsdel med en blandad bebyggelse bestående av klimatsmarta bostäder, lokaler, kontor, butiker och serviceanläggningar.

Vid planering och utformning av bebyggelsen har utgångspunkter bl.a varit områdets läge i anslutning till Stockholms innerstad, omkringliggande park- och kulturmiljö samt den kulturhistoriskt värdefulla gasverksbebyggelsen.

Miljöprofil

I miljöprogrammet 2008-2011 fastslår kommunfullmäktige i Stockholm stad att erfarenheterna från Hammarby Sjöstad ska tas till vara och att två bostadsprojekt ska planeras med en tydlig miljöprofil. I budgeten för 2008 pekas Norra Djurgårdsstaden ut som ett av två områden med vision att skapa en miljöstadsdel i världsklass. Beslutet ligger i linje med stadens vision för 2030 – ”Ett Stockholm i världsklass”. Enligt visionen ska Stockholm 2030 vara både världsledande i att utveckla, kommersialisera och tillämpa ny energi- och miljöteknik och en stad där det skapas stadsutvecklingsprojekt som utgör internationella föredömen. Miljöprofilområdena tjänar tre viktiga syften:

- De skall befästa Stockholms position som en ledande huvudstad i klimatarbetet.
- De skall stödja marknadsföringen av svensk miljöteknik.
- De skall vara föregångare som utvecklar ny teknik som senare kommer allt bostadsbyggande i Stockholm till godo.

Då miljöfrågorna inom projektet spänner över systemgränser och berör många kunskapsområden är det viktigt att de samordnas väl. De mål och åtaganden som tas fram måste vara tydliga och uppföljningsbara och formuleras i samförstånd mellan berörda aktörer. Redan på planeringsstadiet är det viktigt att ta hänsyn till hur och vem som ansvarar för uppföljning av mål och åtaganden. Genomförandet och utformningen av den speciella miljö- och kretsloppssatsningen för Norra Djurgårdsstaden kommer att regleras i andra former än i detta kvalitetsprogram för gestaltning.

OM NORRA DJURGÅRDSSTADEN

En miljöstadsdel i världsklass

År 2030 ska Stockholm vara främst gällande omställningen till det klimatanpassade samhället. Vår stad är redan i dag världsledande i att utveckla, marknadsföra och tillämpa ny energi- och miljöteknik och denna position ska förvaltas och stärkas. Norra Djurgårdsstaden har särskilt goda möjligheter att bli en internationell förebild inom hållbart stadsbyggande. Här kommer den växande storstaden att kunna förenas med de värden som gör Stockholm unikt: närheten till vatten och natur. Genom innovativ miljöteknik och kreativa lösningar kommer Norra Djurgårdsstaden att bli ett skyltfönster för hållbart stadsbyggande.

Stadsutvecklingsområdet Norra Djurgårdsstaden kommer att få 12 000 nya bostäder och 30 000 nya arbetsplatser, allt från hamnanknutna verksamheter till företag inom finansiella tjänster, media och etableringar inom tjänste- och kultursektorn. Stadsdelen, som finns i ett av Stockholms bästa lägen i gränslandet mellan stenstad och natur, kommer att bli en levande och vital del av innerstaden.

Norra Djurgårdsstaden kommer att erbjuda en urban miljö präglad av mångfald, både arkitektoniskt och livsstilsmässigt. Boende och verksamma kommer att uppmuntras till egna initiativ och en ansvarsfull livsstil som också skapar goda sociala relationer. En blandning av bostäder, arbetsplatser och service skapar förutsättningar för att människor med olika bakgrund och i olika åldrar ska lockas till att bo, leva och arbeta i Norra Djurgårdsstaden.

Visionsbild över hela Norra Djurgårdsstaden

Hjorthagen

Hjorthagen är en stadsdel med befintlig bebyggelse, främst i form av ett bostadsområde med bebyggelse som tillkommit under olika epoker från 1897 till 1965. Området består av småskalig stadsbebyggelse med låga flerbostadshus med butiker i bottenvåningen placerade längs grönskande stadsgator. Som kontrast till detta finns här också de för sin tid radikalt modernistiska vita bostadshusen i Abessinien. Atmosfären i Hjorthagen präglas av dess bakgrund som arbetarstadsdel knuten till gasverket och hamnen och dess läge som förstad strax utanför den sammanhängande innerstadens puls och liv.

Gasverket

I mer än hundra år har gasen och gasverket haft en direkt påverkan på det dagliga livet för stockholmarna. Gasverket är ett av Stockholms mest storartade kommunaltekniska projekt med betydande samhällshistoriskt värde. Anläggningens storlek och höga ambitionsnivå är kopplat till storstaden och huvudstaden Stockholm som ville manifestera sin ställning genom storslagna projekt. Den för sin tid högteknologiska anläggningen fick en praktfull arkitektonisk form

med stora kvaliteter både i placering, gestaltning, materialval och den parkliknande inramningen. Den höga ambitionen präglar också de senare utbyggnadsperioderna även om de dekorativa inslagen fått vika för det mer funktionella. I de fem gasklockorna från olika epoker kan den tekniska utvecklingen följas och de representerar tydligt anläggningens teknikhistoriska värde. Gasverksområdets förtätade miljö har en stark karaktär med stora upplevelsevärden. Det är ett industriminne som saknar motstycke i landet och som har få motsvarigheter även internationellt sett.

Stockholms första gasverk, Klaragasverket anlades 1853 i privat regi. Stockholms stad löste in gasverket 1885, vilket liksom flera andra företeelser som vatten, avlopp m.m. blev en kommunal angelägenhet. När en utökning av gasproduktionen blev aktuell, beslöt stadsfullmäktige 1889 att ett nytt gasverk skulle anläggas i Hjorthagen vid Värtan. Här fanns hamn, järnvägsförbindelser och goda möjligheter att expandera.

Flygfoto över Hjorthagen med ny bebyggelse

Anläggningsarbetena för Värtagasverket påbörjades 1890 under ledning av ingenjören Adolf Ahlsell. Anläggningen planerades med senaste teknik efter tyska förebilder och omfattade en gasklocka och ett tiotal hus för olika funktioner som stod klara 1893. Fasaderna utfördes i rött tegel med dekorativa inslag och noggrant utformade detaljer. Taken täcktes med engelskt skiffer, socklarna höggs i granit från platsen och portalerna utfördes i kalksten.

Staden önskade att de kommunaltekniska framstegen skulle avspeglade sig i arkitekturen. Som arkitekt anlätades den unge Ferdinand Boberg. Arkitekturen fick ett mycket personligt uttryck med såväl moderna amerikanska influenser som historiska referenser. Anläggningen samkomponerades men varje byggnad gavs en anpassad form allt efter funktion. Byggnaderna grupperades kring en huvudgata och stor omsorg lades vid markplaneringen. Gasförbrukningen ökade kraftigt varför det 1898 beslöts att ytterligare en gasklocka och en ammoniakfabrik m.m. skulle byggas. Boberg utförde ritningarna även för den andra byggnadsetappen som avslutades 1901.

Gasverket i Värtan förnyades kontinuerligt under 1900-talet med stora utbyggnader 1905-1907 med Hjalmar Westerlund som arkitekt och under 1930- och 1940-talen bl.a. efter Åke Tengelins ritningar. En tredje gasklocka uppfördes 1912 i öppen konstruktion av engelsk typ. Den fjärde klockan tillkom 1931 med klockhus av stål ifrån den tyska firman M.A.N, Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg A/G. Kolgasverket lades ner 1972 och ersattes av ett spaltgasverk där anläggningen står fritt utan byggnad som skal. Ytterligare en gasklocka, en klotrund högtrycksklocka tillkom vid denna tid. Med tiden kom den nya bebyggelsen mer utformas i en strikt funktionell arkitektur.

Stora delar av gasverket är till det yttre relativt oförändrat trots en förändrad teknisk process. Gasproduktionen är nu helt avvecklad och det mesta av den äldre produktionsutrustningen är riven medan de flesta av byggnaderna är bevarade. Planstrukturen som ursprungligen lades ut har sitt ursprung i gasverket produktionslinje med råvaruintagen vid kajen i öster och färdig gas i gasklockorna i väster.

Bilder på Ferdinand Bobergs gasklockor i gasverksområdet

OM PLANOMRÅDET

Gasverket är ett kulturhistoriskt värdefullt område som saknar motstycke i Sverige. Stadens vision för hela Gasverket är att området både ska bidra till ett väl fungerande vardagsliv för boende och arbetande i Hjorthagen, med service, omsorg, skola och mötesplatser för alla samt vara ett av Stockholms självklara besöksmål. Gasverket ska vara en spännande miljö med högklassig kultur, intressanta verksamheter och historiska vingslag.

Detaljplanens huvudsyfte är att möjliggöra ett bevarande samt en utveckling av del av de befintliga kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna och yttre miljöerna inom Gasverket. Planförslaget möjliggör att den aktuella delen av Gasverket fylls med nya verksamheter och öppnas upp för allmänheten i enlighet med stadens framtidsbild Från stängd industri till öppen stad (Stadsbyggnadskontoret, 2012). I planområdet ingår tre gasklockor och sju befintliga byggnader inom Gasverket samt två befintliga byggnader intill idrottsplatsen. För ett framgångsrikt bevarande är det av största vikt att åtgärder som de genomförs anpassas efter områdets

kulturhistoriska värden och håller hög kvalitet. Fem nya byggnader möjliggörs, på grund av deras känsliga läge intill byggnader och miljöer med mycket höga arkitektoniska och stadsmässiga värden, är det av största vikt att de nya byggnaderna får en gestaltning och ett utförande av hög arkitektonisk kvalitet anpassat till omgivande bebyggelse.

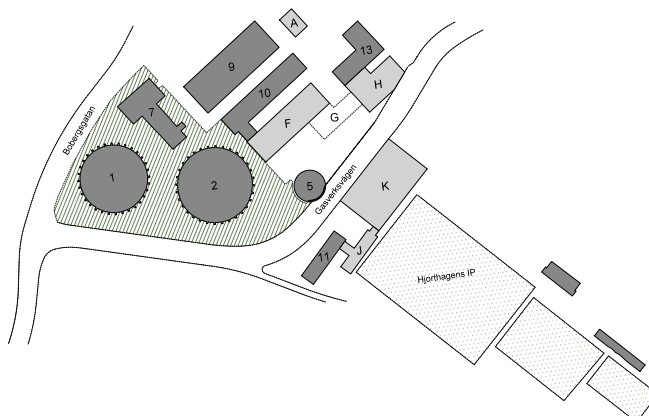
Detaljplanen möjliggör ny användning i befintliga och i nya byggnader. I planförslaget ryms en skola för 900 elever, förskola för ca 84 barn, idrottshall med fullstor bollplan, spårvägmuseum, internationell gästspelsscen för upp till 2000 besökare, centrumändamål anpassat till byggnadernas kulturhistoriska värden samt centrumändamål i ny byggnad. Gasverksvägens sträckning ändras och två byggnader rivs.

De befintliga konstgräsplanerna på Hjorthagens IP ingår också i planområdet där syftet är att bekräfta pågående användning och möjliggöra för ett säsongvis uppsatt tält. Under del av Gasverksvägen finns möjlighet att anlägga en infart till en sopsugsterminal, denna rättighet bekräftas i denna detaljplan.

Byggherrar och Arkitekter

BYGGNAD	ANVÄNDNING	BYGGHERRAR	ARKITEKTER	LANDSKAPSARKITEKTER
Gasklocka 1	Musikhotell	JR kvartersfastigheter	Koncept Stockholm	
Gasklocka 2	Scen	Fastighetskontoret	Kvarnström Arkitektkontor	
Gasklocka 5	Kontor	JR kvartersfastigheter	Koncept Stockholm	
Hus 7	Klätterhall	Klättnverket	LLP arkitektkontor	
Hus 9	Spårvägmuseet	Trafikförvaltningen, Stockholms läns landsting	AIX Arkitekter	
Hus 10	Kontor	JR kvartersfastigheter	Koncept Stockholm	
Hus 11 samt J	Förskola	SISAB	Visbyark	Cedervall arkitekter
Hus 13 samt F, G, H	Skola	SISAB	Max Arkitekter	Cedervall arkitekter
Hus K	Idrottshall	Fastighetskontoret	AIX Arkitekter	Cedervall arkitekter
Hus A	Centrumändamål	JR kvartersfastigheter	Christin Svensson Arkitektur	

PLATS/VÄG	RITAD AV
Klockparken	Sweco Architects
Aktivitetstorget	Sweco Architects
Gasverksvägen	Grontmij

Flygfoto från norr, planområdets ungefärliga utbredning markerat med orange linje

Flygfoto från norr, planområdets ungefärliga utbredning markerat med orange linje

Norra Djurgårdsstaden och Hjorthagen. Planområdet ses med orange markering.

Befintliga byggnader

Befintliga byggnader

När Gasverket omvandlas och byggnaderna fylls med nya verksamheter så kan den nya användningen innebära att vissa anpassningar behöver göras. Anledningar kan exempelvis vara klimat- och ljudkrav, utrymningskrav eller föranledas av funktionsskäl för den nya verksamheten. Byggnaderna är också i behov av renovering och underhåll.

Utöver de värden som skyddas i detaljplanen genom skydds- och varsamhetsbestämmelser samt utformningsbestämmelser, har dessa generella principer tagits fram. De generella principerna har sin utgångspunkt i den antikvariska förundersökning som tagits fram för Gasverksområdet (Antikvarisk förundersökning Gasverket i Värtan, Nyréns Arkitektkontor, 2010). Målsättningen är att få ett samordnat förhållningssätt inom hela Gasverksområdet. Principerna i detta kapitel gäller alla befintliga byggnader inom planområdet. I kapitlet där respektive byggnad redovisas framgår vilka byggnadsspecifika åtgärder som planerats med anledning av den tilltänkta nya verksamheten.

Principer för renovering och underhåll

Exteriörer med sina karaktäristiska byggnadsdelar bibehålls och restaureras. I de fall som fasaden är i behov av komplettering med nytt tegel ska val av tegelsort och fog utgå från och anpassas till respektive byggnad. Byggnadernas inre hanteras olika beroende på deras respektive kulturhistoriska värde och känslighet. De interiörer som befunnits ha särskilt värde och bedömts ha hög känslighet hanteras som projekt med inslag av restaurering. Då interiöra tillägg gestaltas tas rumsvolyrnas kulturhistoriska värde tillvara genom att tilläggets skala och uttryck inordnas sig i arkitekturen. Det är viktigt att rumsvolymen fortfarande är tydligt avläsbar.

Principer för tak och takavvattning

Ny taktäckning ska vara av plåt eller papp. Färgen ska vara röd eller svart. Solceller eller annan miljöteknik får endast läggas på tak förutsett att de inte syns. I de fall invändig takavvattning ursprungligen har tillämpats bör den även fortsättningsvis tillämpas. Ny utvärdig takavvattning bedöms innebära stora konsekvenser för fasadarkitekturen.

Om det för enskilda byggnader kan motiveras en utvärdig takavvattning, så är dess placering, utformning,

materialitet, färgsättning och utförande en viktig arkitektonisk uppgift. Det system som läggs till bör vara återhållsamt och inordna sig. Metoder för att åstadkomma detta kan vara att, om möjligt, inordna stupröret i fasadarkitekturen, och/eller undvika en placering nära byggnadens hörn. Generellt sett ger plåttak en fotränna med stuprör och papptak en hängränna med stuprör. Färgen ska vara röd för att inordna sig i tegelfasaderna. Utförandet av plåtdetaljeringen är avgörande för att resultatet inte ska bli misslyckat. Det ska vara återhållsamt, och stuprören bör ha skarpa knän. Stuprörets möte med marken ska vara arkitektoniskt genomtänkt.

Exempel på energiförbättring i ett äldre dörrparti vid Medborgarplatsens bibliotek

Principer för skärmtak

Nya skärmtak ska ha ett formspråk som tar hänsyn till respektive byggnads uttryck. För att hålla ett samordnat uttryck inom gasverksområdet bör materialen vara desamma. De ska utformas av plåt, med ett nätt uttryck, och fästas in i byggnaden på ett varsamt sätt. Skärmtak ska inte bäras av pelare.

Principer för energiförbättringar

För att klara de klimatkrav och ljudkrav som nya verksamheter ställer på byggnaden ska förbättringar göras på tak, fönster, dörrar och golv. För de flesta byggnader har exteriören prioriterats varför de isolerats invändigt. Kraven bedöms klaras utom åtgärder på väggarna.

Utgångspunkten är att utantak isoleras invändigt. Fönster isoleras invändigt, exempelvis genom ett nytt inre fönsterparti. Dörrar bör om möjligt ges en invändig isolering genom ett nytt dörrparti innanför det befintliga. Bottenplattan kan isoleras.

Skyltning

Skyltning ska anpassas till stadsbilden och utformas så att de berikar staden, samverkar med byggnadernas utformning och underordnas det kulturhistoriska värdet. Skyltning och vägvisning utformas dels så att antalet skyltar minimeras genom samutnyttjande av stolpar dels så att orienteringen inom området speciellt beaktar behov för personer med nedsatt orienteringsförmåga. Ett gemensamt skyltprogram ska tas fram av exploateringskontoret och inblandade byggherrar.

Belysning

Principen för utformning av belysning och armaturval är att de ska vara mycket diskret. En armaturtyp för gator, Scala Midi, och en typ för parker, Hess Novara. Design och färgsättning är vald med tanke på att det skall fungera både i nybebyggelsen och i den historiska gasverksmiljön. På utvalda platser utförs anpassad effektbelysning som komplement till allmänbelysningen. Ett belysningsprogram för hela utbyggnadsområdet är framtaget, daterat 2008-02-14, med uppdateringar för gasverksområdet, daterat februari 2015. Belysning ska samordnas mellan allmän platsmark och kvartersmark i ett samarbete mellan exploateringskontoret och inblandade byggherrar.

Konstnärlig utsmyckning

I redan färdigställda och kommande projekt bidrar byggherrarna inom Norra Djurgårdsstaden till områdets konstsatsning. Detta kan röra konstnärlig utsmyckning inne i, eller på byggnaderna liksom utomhus på gårdarna. Det är en målsättning att detta kommer att ske även i denna etapp. Ett övergripande program för offentlig konst har utarbetats tillsammans med Stockholm Konst, ingen offentlig konst har ännu planerats inom Gasverket.

Utrustningsprogram

Ett utrustningsprogram för den nya bebyggelsen i Hjorthagen har tagits fram. Utrustningsprogrammet är tänkt som ett stöd vid projektering av gaturum, parker och kvartersmark i de olika delområdena i Norra Djurgårdsstaden. Det ska ge riktlinjer för materialval, färgsättning och karaktär på utrustning. Vissa föreslagna produkter som stamskydd, markgaller och pollare utformas specifikt för den nya stadsdelen. Andra är hämtade från olika utrustningsföretag. Utrustningsprogrammet ska vara en sammanställning av de produkter som ska användas i området.

Dagvattenhantering

Det finns lite möjlighet till att omhänderta dagvattnet lokalt i området trots att marken saneras. Området är till största delen hårdgjord. Eftersom byggherrarna inte kan fördröja eller omhänderta takvattnet leds takvattnet direkt på ledningsnätet. Ledningsnätet anpassas för detta. Regnvatten tillåts infiltrera i grönytor och naturmark.

Hälften av ytan på Gasverksområdet kommer utgöras av bebyggelse varav två tredjedelar befintliga. Övriga ytor är hårdgjorda förutom ett blågrönt stråk som följer den gamla luftledningen för gas. Huvudprincipen för den ytliga dagvattenhanteringen i Gasverksområdet är det blågröna stråket samt rännor som avleder dagvattnet till det blågröna stråket. Takvatten från befintliga utvändiga stuprör kan ledas ytligt till grönstråket via rännor. Nya byggnader ska ha gröna tak för att reducera avrinningen.

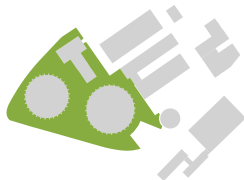
Klockparken med gasklocka 1 och 2 har stora takytor som avvattnas direkt på ledning via invändiga stuprör. I parken kan det säkras utrymme för utjämning av flöden och infiltration. Gasverksområdet har stor hårdgörningsgrad och flack höjdsättning.

Perspektiv från Bobergsgatan

Klockparken

BYGGHERRE: STOCKHOLMS STAD
LANDSKAPSARKITKET: SWECO

Gestaltningsskoncept

I parken vid de stora tegelklockorna kunde Gasverkets direktör vid förra sekelskiftet spatsera och för besökare stolt visa resultatet av produktionen. Parken var som resten av området stängd för allmänheten. När Gasverket nu öppnas för allmänheten återtar Klockparken sin ursprungliga roll som "kronan på verket", med en stark, grön karaktär som kompletterar det annars hårdgjorda industriområdet. Den blir en finpark med historisk prägel som bjuder besökare att röra sig runt och mellan tegelklockorna. Den gröna miljön ska fungera för exempelvis uteserveringar och vid pauser i föreställningar, men Klockparken blir också en av de viktigaste entréerna till hela gasverksområdet, en park för besökare och för de boende i Norra Djurgårdsstaden. Stundtals kommer mycket publik att vistas i och strömma genom parken. En ren restaurering helt enligt parkens ursprungliga

utformning skulle inte uppfylla krav som de nya förutsättningarna ställer. Utmaningen blir att utgå från det sena 1800-talets finpark men anpassa den till de nya funktionerna. För att återknyta till ursprunget kommer parken att byggas upp av gångvägar som sveper genom gräsytor, distinkta grässlåtar kring klockorna, och ett variationsrikt trädbestånd. Tillgängligheten tillgodoses genom ramper till byggnadernas entréportar och till det lägre belägna industriområdet. Angöring för färdtjänst och dylikt ska kunna ske inne i parken nära byggnadsentréerna med infart från Gasverksvägen. Inlastning till gasklocka 1 kommer att ske från Bobergsgatan och till gasklocka 2 från Gasverksvägen. Inlastningen till gasklocka 2 sker på broar som brygger över klockans "vallgrav". Det är möjligt att promenera runt klockan under inlastningsbryggan. Ett Bobergstaket löper längs med Gasverksvägen från Klockparkens huvudentré till lastplatsens infart.

Grönytefaktor

Grönytefaktor i Klockparken strävar efter en jämn fördelning mellan sociala värden, biologisk mångfald och klimatanpassning. Kvaliten på den eko-effektiva ytan höjs genom multifunktionalitet på grönytorna med exempelvis fjärilsrabatter och fågelholkar. En så stor del av ytan som möjligt ska vara permeabel för att öka infiltrationen av dagvatten.

Material

Gångvägar består av asfalt med karaktär av grusgångar genom synlig ballast. Sekundära gångvägar kan vara av grus. Platser utanför byggnadernas entréer och ramper består av granit, liksom trappor och murar. Som viktiga, dekorativa tillägg föreslås blommande planteringar med perenner och sommarblommor samt rester från den industriella verksamheten i form av rör, vred, skyltar, osv. Slanter från gasklockorna och övriga parkytor består av kortklippt gräs. Inlastningen till klocka 2 är delvis en gräsarmerad lastplats.

Illustrationsplan över Klockparken

Perspektiv över aktivitetstorget

Aktivitetstorget

BYGGHERRE: STOCKHOLMS STAD
LANDSKAPSARKITKET: SWECO

Gestaltningkoncept

Aktivitetstorget är beläget inom produktionsdelen av gasverksområdet. De omkringliggande byggnaderna är av varierande karaktär, ett par av dem kommer vara nya. Direkt i anslutning till Aktivitetstorget byggs en skola. Flera gångstråk passerar platsen, bl a Gasverkets huvudstråk mot Klockparken. Platsen är i princip fri från fordonstrafik, med undantag av handikappfordon och vissa leveranser.

Torgytan är av asfalt och hänger samman med övriga gasverksområdet, men här möbleras den för att inbjuda till fysiska aktiviteter. Målet är en livlig plats med ungdomlig framtoning där alla åldrar ska känna sig välkomna och där det finns mycket att se och att göra. Aktivitetstorget blir som en gatans teater där man kan röra på sig, umgås med andra, visa upp sig eller titta på andra. På scengolvet

erbjuds till att börja med dans, basket, skate, parcour och odling. Odlingsytorna i containrar och humlelunden utgör ett grönt och pedagogiskt inslag. Zonen närmast byggnaderna anläggs med finare material och fungerar som teaterns parkett med sittmöjligheter för åskådarna. Något sidoordnat, men ändå nära nog för interaktion, ligger logerna (backstageområdet). Där är tempot lugnare och det finns goda möjligheter att vila, hänga och prata.

Material

Utrustningen ska ha en stabil karaktär, men ändå viss elegans. Den hämtas från eller inspireras av områdets industriverksamhet, exempelvis återanvända stålrör för parcour, stolpar till basketkorgar, staket, osv. Så långt som möjligt är utrustningen flyttbar för att nya aktiviteter ska kunna ta plats. Delar av marken kan målas i ett grafiskt och färgstarkt mönster. Torget får inslag av grönska i form av odling och en humlelund i flyttbara kärl av cortenstål.

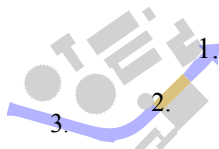
Illustrationsplan över aktivitetstorget

Inspirationsbilder för aktivitetstorget.

Gasverksvägen

BYGGHERRE: STOCKHOLMS STAD
LANDSKAPSARKITKET: SWECO

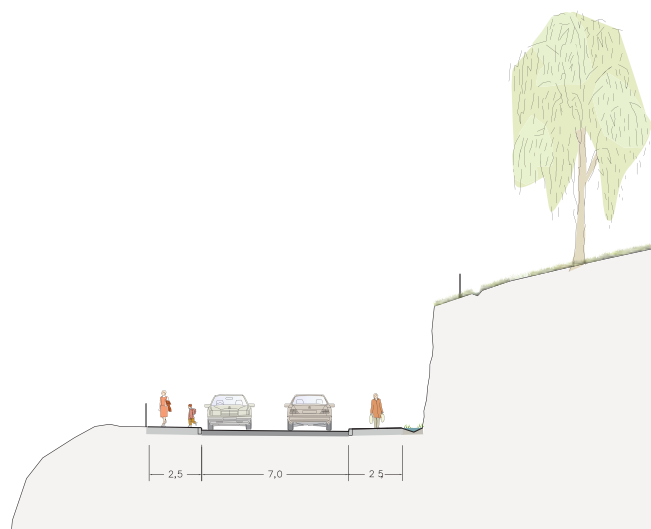
Gestaltningsskoncept

Gasverksvägen löper längs sidan av Hjorthagsberget. Det som tidigare varit en hårt trafikerad genomfartsled byggs nu om till en lokalgata.

Sträckan från Rådjursstigen till Bobergsgatan kan delas in i tre tydliga delar: (1) Det högt belägna partiet med Hjorthagsbergets naturmark i söder och ny bebyggelse i norr; (2) passagen mellan idrottshallen och skolan; (3) passagen mellan gasklockorna och muren framför den branta slänten.

I och med att gasverksområdet blir publikt tillkommer flera verksamheter och funktioner som Gasverksvägen måste samspela med: Klockparken med scenverksamhet i gasklockorna, en ny skola, förskola och en idrottshall vid Hjorthagens IP. Längre österut byggs nya bostäder i Gasverket, troligen med entréer även mot Gasverksvägen.

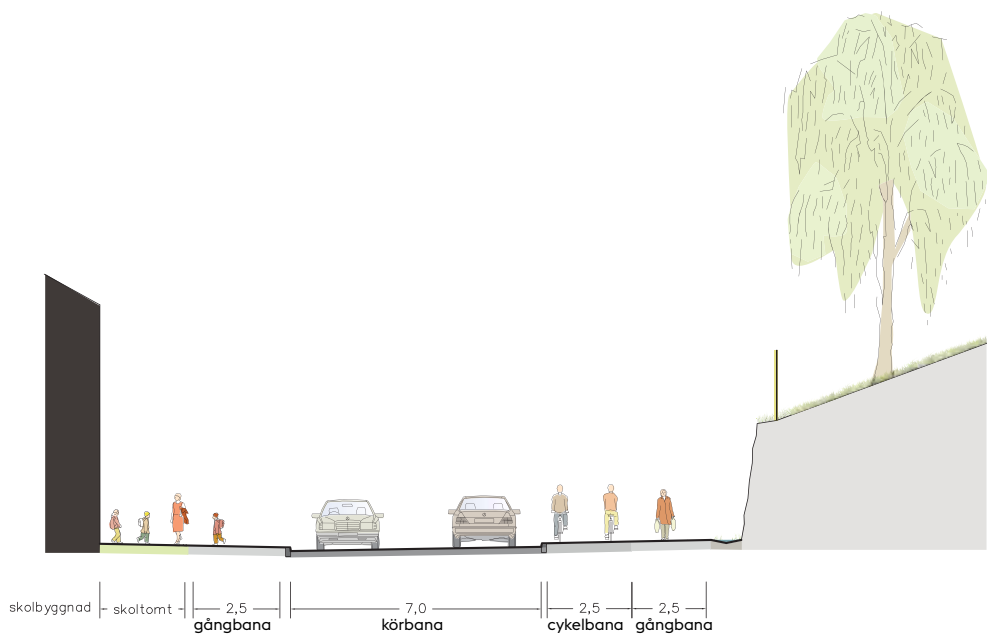
Gatan breddas, rätas ut och nivåjusteras. Lutningen blir förhållandevis stor, utom vid förskolan och idrottshallen där den planar ut. Nya gång- och cykelbanor anläggs, liksom en busshållplats mellan idrottshallen och skolan.

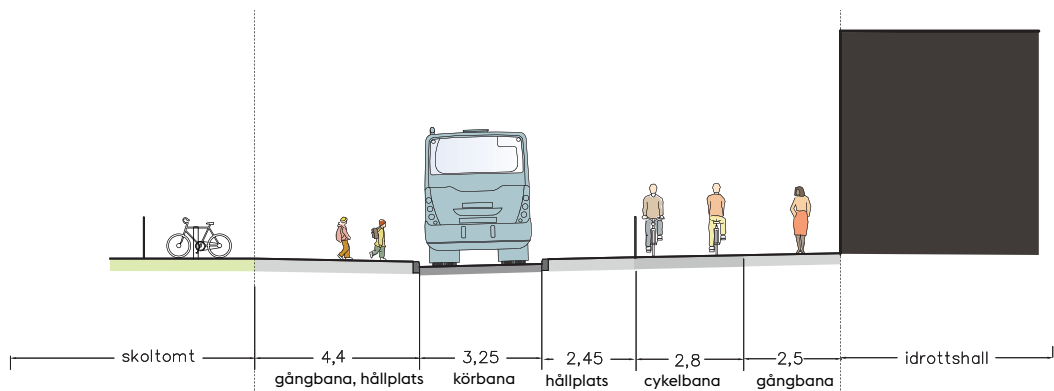
Principsektion vid Hjorthagsberget (1)

Material

Gångytor beläggs med betongplattor med inslag av smågatsten. Den betongmur som tar upp nivåskillnad mot gasklocka 3 kläs med grovhuggen granitsten. Längs med muren placeras parksoffor och annan utrustning. Ett nytillverkat Bobergsstaket, dvs den typ av trästaket som tidigare hägnade in gasverket, placeras ovanför muren och bergskärningen och mot Klockparken.

Principsektion Gasverksvägen (3)

Principsektion vid avsmalning mellan skola och idrottshall (2)

Glasklocka 1 idag

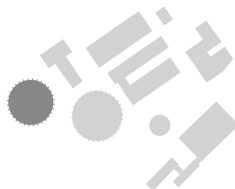
Gasklocka 1

ARKITEKT URSPRUNGLIGT UPPFÖRANDE: FERDINAND BOBERG

BYGGÅR: 1893

ARKITEKT OMBYGGNADSFÖRSLAG: KONCEPT STOCKHOLM

BYGGHERRE: JR KVARTERSFASTIGHETER

**På grund av senarelagd markanvisning
finns ej fullständigt material framtaget.**

Planbestämmelse

Q2 Centrumändamål anpassat till byggnadens kulturhistoriska värde med i huvudsak publik verksamhet

- q3** Byggnaden får inte rivas. Bärande konstruktioner ska bevaras. Byggnaden får inte byggas till, annat än i form av källare.

Yttertakets form, med olika nivåer, fall och släta taktäckning med ljusinsläpp från lanternin och fönsterrad av trä med dess detaljer ska bevaras.

Fasad ovan bottenvåning (se bild nedan) får inte förändras, vilket bland annat innebär att mur, strävpelare och utsmyckning av tegel, kalkstensdetaljer samt muröppningar med fönster ska bevaras.

Principbild med orange markering som illustrerar vad som avses med bottenvåning

Ursprunglig portal med skjutdörrar, mätartavla och invändiga delar för mätarens konstruktion ska bevaras.

Större delen av det interiöra taket och dess konstruktion ska vara möjligt att se från rummets golvnivå. Delar som skymts ska vara möjliga att se från andra punkter i rummet. Minst två tredjedelar av den karaktäristiska rumsvolymen ska bevaras.

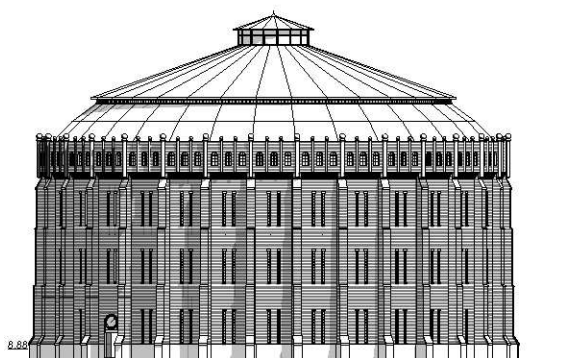
Interiört ska yttermurarna tillsammans med produktionsteknisk utrustning i form av reglage, trappor, gångbryggor etc. i huvudsak bevaras.

Förtydligande: Med bärande konstruktioner avses murverk och takfackverk.

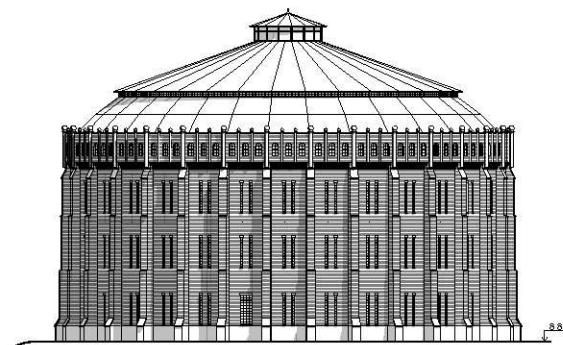
- k1** Vid ändring av bottenvåningen ska den slutna karaktären med kraftig murverkan accentuerad av stensockel, strävpelare samt repetitivt satta fönstermuröppningar bibehållas till sin huvudsakliga omfattning och utformning.

Kompletterande inre fönsterbågar ska utformas med respekt för ursprunglig arkitektonisk utformning och får inte dominera det exteriöra uttrycket.

Vid ändring ska de putsade murarna beaktas.

Fasad nordväst

Fasad sydväst

Entré gasklocka 2

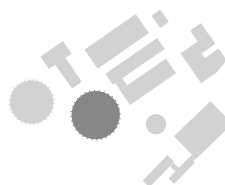
Gasklocka 2

ARKITEKT URSPRUNGLIGT UPPFÖRANDE: FERDINAND BOBERG

BYGGÅR: 1899

ARKITEKT OMBYGGNADSFÖRSLAG: KVARNSTRÖM ARKITEKT-KONTOR I SAMARBETE MED ARKITEKTURKOMPANIET OCH TENGBOM ARKITEKTKONTOR, GÖTEBORG.

BYGGHERRE: STOCKHOLMS STAD, FASTIGHETSKONTORET

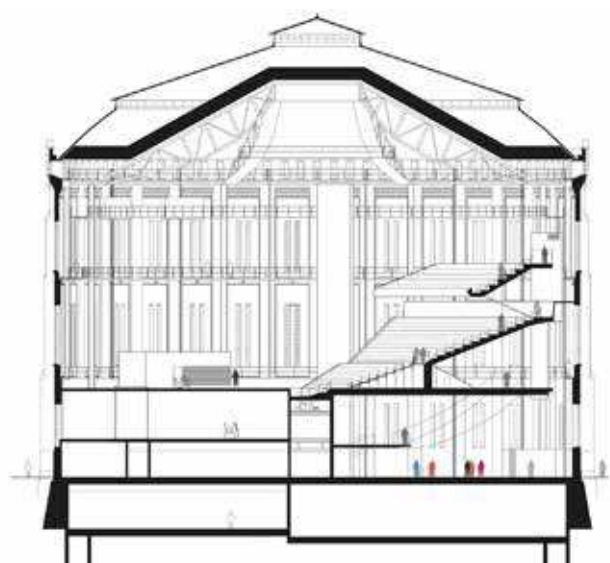
Framtida användning

Ferdinand Bobergs Gasklocka 2, som togs i bruk redan i början av 1900-talet, ska nu omvandlas till en internationell gästspelsscen där event, utställningar och alla scenkonstens olika uttryck kommer att samlas. Visionen är att skapa en arena i världsklass för nationella och internationella gästspel och locka en stor publik, både med innehåll och rumslig upplevelse. Stockholms Stadsteater AB kommer att vara huvudman för verksamheten, som ska kunna ta emot upp till 2200 personer inklusive personal. Upplevelsemässigt kommer scenrummet i Gasklocka 2 att vara mycket stort och ha samma volym som den fria volymen i Gasklocka 1. Som

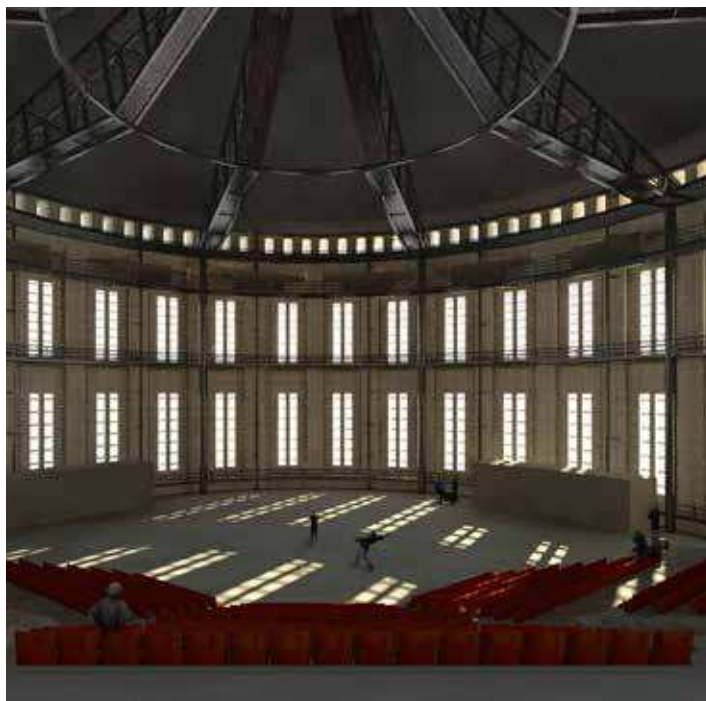
gästspelsscen blir byggnaden tillgänglig för ett stort antal människor. Gasklockans imponerande arkitektur kommer att bidra till att publikens besök får en ytterligare dimension och att de får en starkare upplevelse.

Gestaltningkoncept

För att värna helhetsupplevelsen av det unika interiöra rummet ska endast salong och scen rymmas på det våningsplan där föreställningarna äger rum. De publika utrymmena såsom foajé och garderob rymms i Gasklockans entréplan. På våningen under scenplanet placeras scenkällare och inlastning. En källarvåning skapas genom utgrävning och sprängning. I källaren inryms fastighetsteknik.

Sektion genom gasklocka 2

Vy över scengolvet från en åskådarplats

Kvällsillustration över gasklocka 2

Planbestämmelse

Q2 Centrumändamål anpassat till byggnadens kulturhistoriska värde med i huvudsak publik verksamhet

- q4** Byggnaden får inte rivas. Bärande konstruktioner ska bevaras. Byggnaden får inte byggas till, annat än i form av källare.

Yttertakets form, med olika nivåer, fall och släta taktäckning med ljusinsläpp från lanternin och fönsterrad av trä med dess detaljer ska bevaras.

Principbild med orange markering som illustrerar vad som avses med bottenvåning

Fasad ovan bottenvåning (se bild ovan) får inte förändras, vilket innebär att mur, strävpelare och utsmyckning av tegel, kalkstensdetaljer samt muröppningar med fönster ska bevaras.

Ursprunglig portal, med trappa, skjutdörrar, mätartavla och invändiga delar för mätarens konstruktion ska bevaras.

Det interiöra taket ska bevaras.

Minst 50 % av den karaktäristiska rumsvolymen ska bevaras.

Interiört ska yttermurarna tillsammans med produktionsteknisk utrustning i form av reglage, trappor, gångbryggor etc. i huvudsak bevaras.

Förtydligande: Med bärande konstruktioner avses murverk och takfackverk.

- k2** Vid ändring av bottenvåningen ska den slutna karaktären med kraftig murverkan accentuerad av stensockel, strävpelare samt repetitivt satta fönstermuröppningar bibehållas till sin huvudsakliga omfattning och utformning.

Kompletterande inre fönsterbågar ska utformas med respekt för ursprunglig arkitektonisk utformning och får inte dominera det exteriöra uttrycket.

Vid ändring ska de putsade murarna beaktas.

Principer för restaurering, underhåll och ombyggnad

Installationer och tillägg som krävs för verksamheten skall i största möjliga utsträckning förhålla sig reversibelt till den befintliga byggnaden. Stommen och taket skall huvudsakligen lämnas orörda och den nya konstruktionen kommer att vara fribärande. Interiört i scenrummet kommer de nya byggnadselementen i form av teaterfackverket och dess stomme, liksom åskådarplatsernas parkett och balkong byggas som rum i det befintliga rummet. För att uppnå en

bra ljudupplevelse och sänka efterklangstiden monteras textila spolgardiner, som även har en mörkläggande funktion, under de befintliga gångbryggorna. Nya installationer med el, luft, ljus och ljudteknik etc. samlas i det nya teatertekniska fackverk som följer det befintliga takets form och uppbyggnad.

Principer för nya håltagningar i fasad

Med den nya scenverksamheten i klockan ställs höga krav på logistik, flöde och utrymning. Nya håltagningar kommer

Glasklocka 2 idag

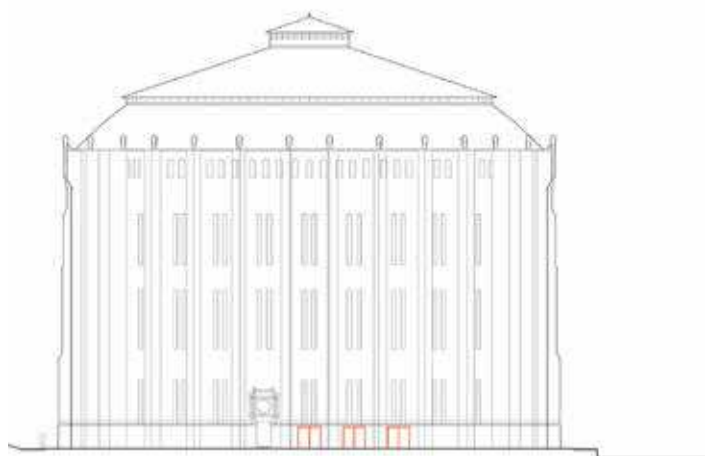
att utföras i fasaden, för huvudentrén, inlastning och nödtrymningsvägar. De nya öppningarna i fasaden kommer att förhålla sig till byggnadens ursprungliga utformning, dess fönsteröppningar, kontreforer och sockelhöjder och ska utformas mycket diskret.

Principer för mindre tillägg i fasad

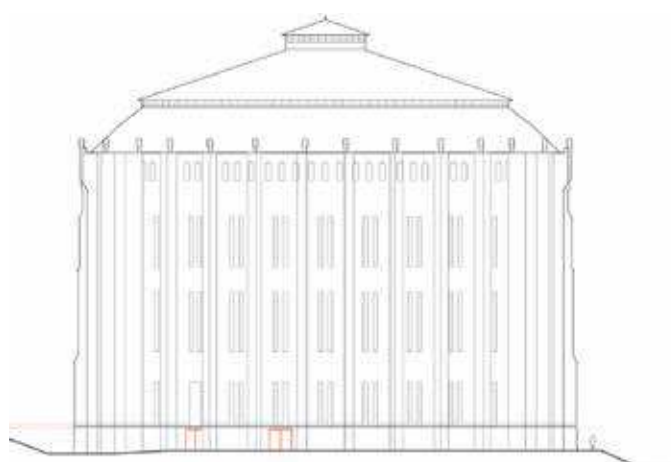
Huvudentrén mot parken annonserar sig tydligt genom den nya entrétrappan. Om huvudentrén ska ha skärmtak, så ska det vara diskret utformat och endast utgöra ett mindre tillägg för regnskydd.

Principer för tak

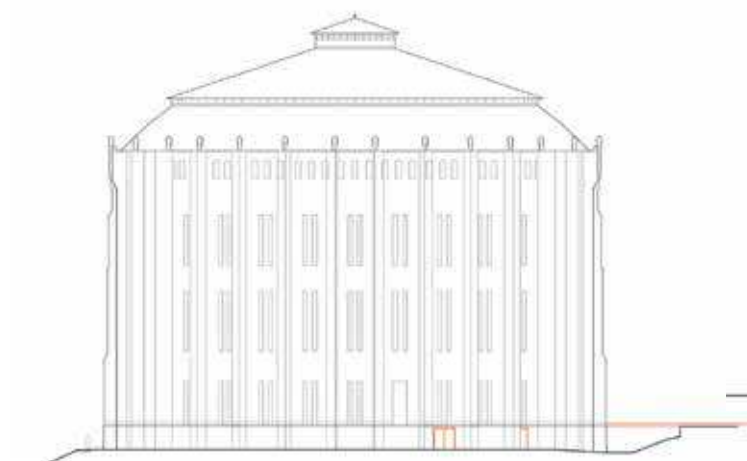
Det befintliga, renoverade, invändiga trätaket ska behållas intakt. För att kunna kombinera detta med krav på klimat- och ljudisolering samt de höga akustiska kraven, byggs ett akustiktak under det befintliga taket.

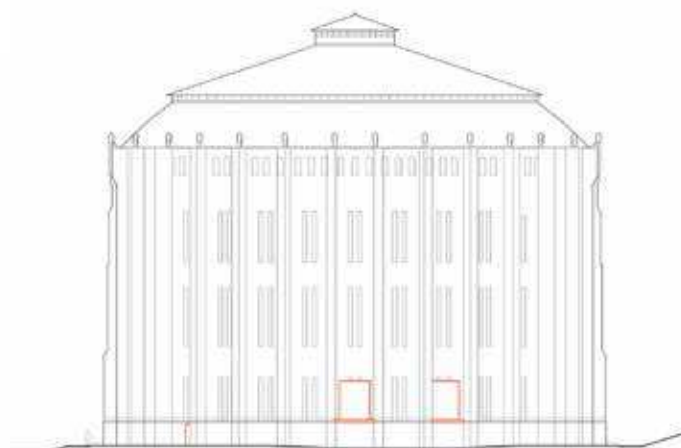
Befintlig fasad nordväst. Röda markeringar för nya håltagningar för huvudentré.

Befintlig fasad nordost. Röda markeringar för nya håltagningar för utrymning.

Befintlig fasad sydväst. Röda markeringar för nya håltagningar för utrymningsöppningar.

Befintlig fasad sydost. Röda markeringar för nya håltagningar för inlastning samt nöd-utrymning

Perspektiv från Gasverksvägen

Gasklocka 5

ARKITEKT URSPRUNGLIGT UPPFÖRANDE: OKÄND

BYGGÅR: 1972

ARKITEKT OMBYGGNADSFÖRSLAG: KONCEPT STOCKHOLM

BYGGHERRE: JR KVARTERSFASTIGHETER

Framtida användning

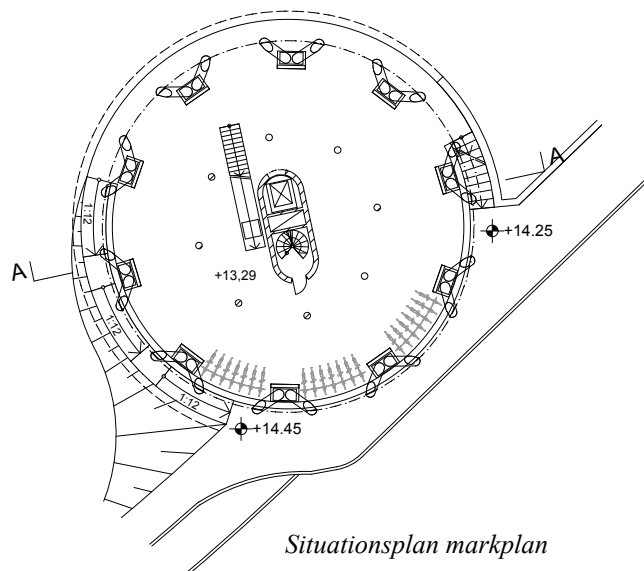
Gasklocka 5 är en sfärisk högtrycksklocka uppförd som en del av spaltgasverket. Det är inte en byggnad med ett klimatskal utan en maskin placerad utomhus. Gasklocka 5 har en potential att bli en spektakulär kontorsbyggnad med unik utsikt mot Klockparken och gasklockorna.

Gestaltningsskoncept

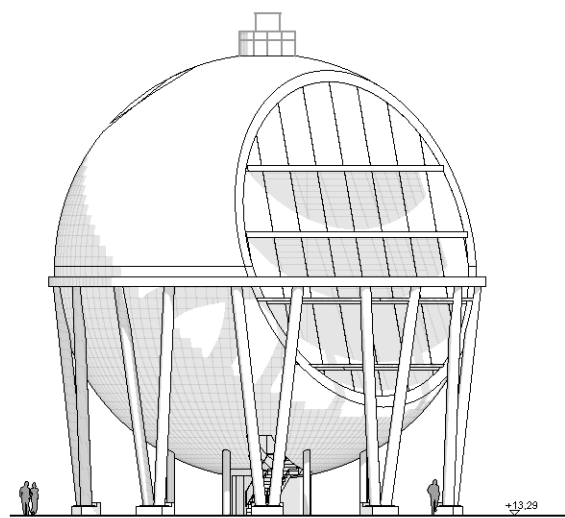
Gasklockans sfäriska form har ett starkt miljöskapande värde och det är viktigt att bevara dess svävande uttryck. Nya håltagningar bör vara sammanhållna och respektera byggnadens form. Tillbyggnader och tillägg får inte minska intrycket av den sfäriska volymen. Kulören ska även fortsättningsvis hållas ljus. Nya tillägg utförs i glas, stål och betong.

I sfärens botten placeras hiss och en separat entrétrappa. Dessa hålls åtskilda för att behålla sfärens svävande intryck. Omvandlingen från maskin till byggnad kräver

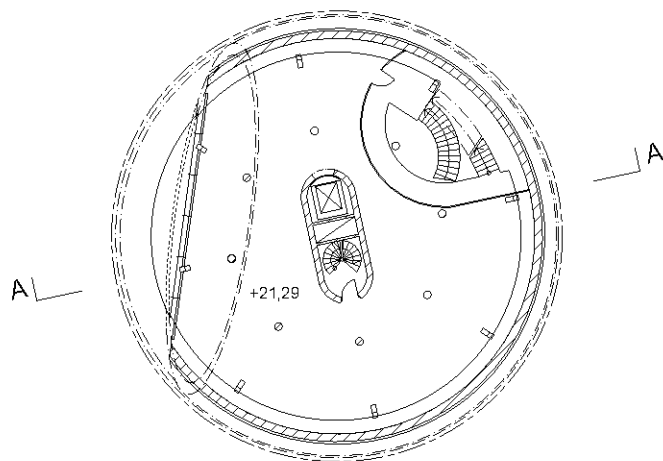
en kompletterande bärande konstruktion i form av en pelarstruktur placerad innanför klockans befintliga ben. De befintliga stålbenen kopplas ihop med en förstärkande midja runt klockan. Under klockan tillkommer även källare som hiss och utrymningstrappa ansluter till.

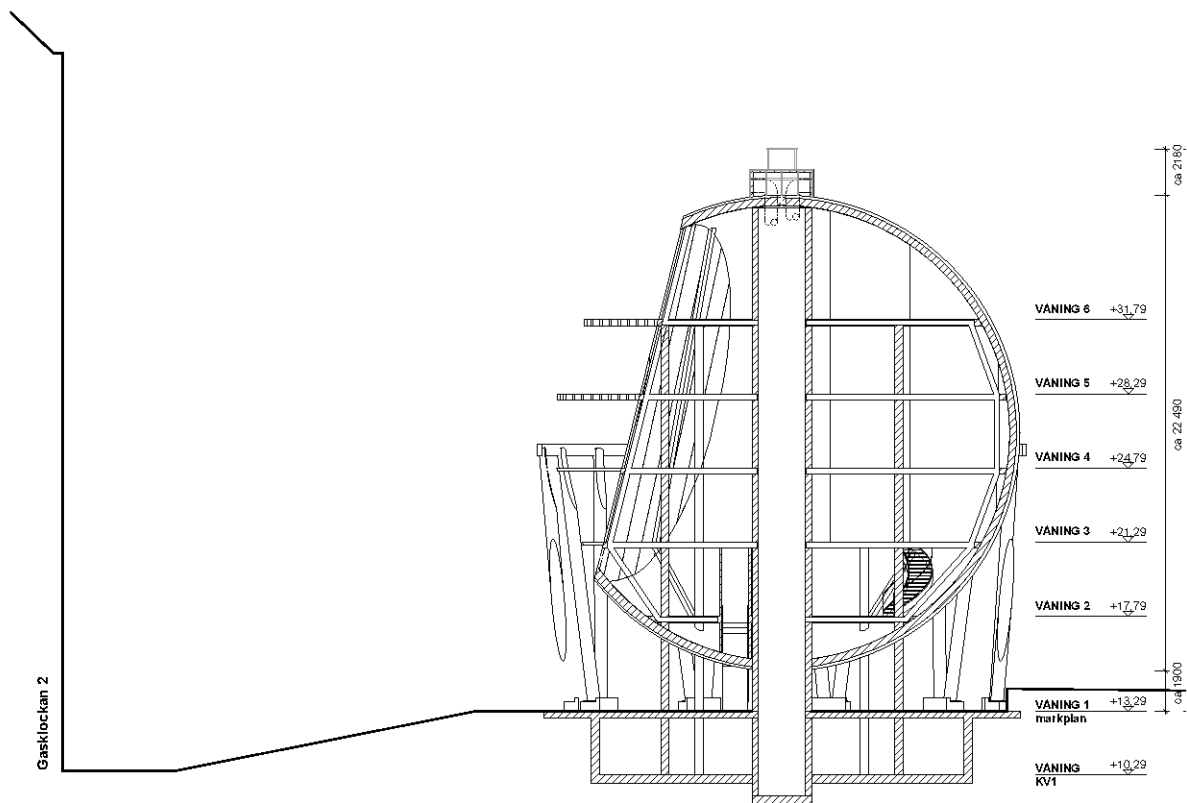
Situationsplan markplan

Fasad mot nordväst

Plan 3

Sektion A-A, till vänster syns gasklocka 2

Planbestämmelse

Q2 Centrumändamål och/eller skoländamål anpassat till byggnadens kulturhistoriska värde

- q12** Gasklockan får inte rivas. Byggnaden får inte byggas till, annat än i form av källare samt nödvändiga tillägg för att kunna ta sig in i gasklockan.
Yttre detaljer i form av stödben, stege och räls ska bevaras.
- k10** Gasklockans karaktär av svävande, sluten sfär ska beaktas vid ändring så att gasklockans ursprungliga konstruktion, kulör, form och funktion kan avläsas och upplevas.

Principer för restaurering, underhåll och ombyggnad

Efter att gasklockan gasfrihetsförklarades kunde konstruktionen undersökas. Den tekniska inventeringen visade att godstjockleken på pelare är ca 12 mm och för sfären ca 33 mm. Materialet är modernt och av hög kvalitet och fullt svetsbart. Undergjutningar i betong under fotplåtarna vittrar och det är vissa frostsador på fundamentet. Med vissa betongreparationer och målning kan gasklocka 5 återställas till ursprungligt skick.

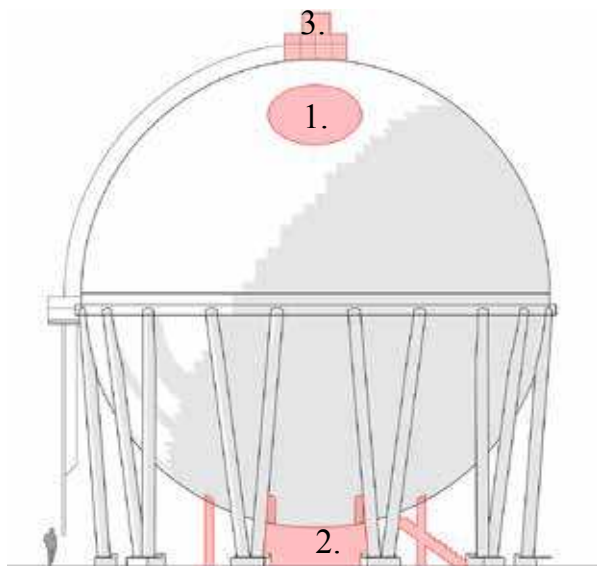
Tekniskt är gasklocka 5 en utmaning som har mer likheter med fartygskonstruktion än traditionell husbyggnation och manar till kreativitet och precision i detaljutförandet.

Principer för nya håltagningar i fasad

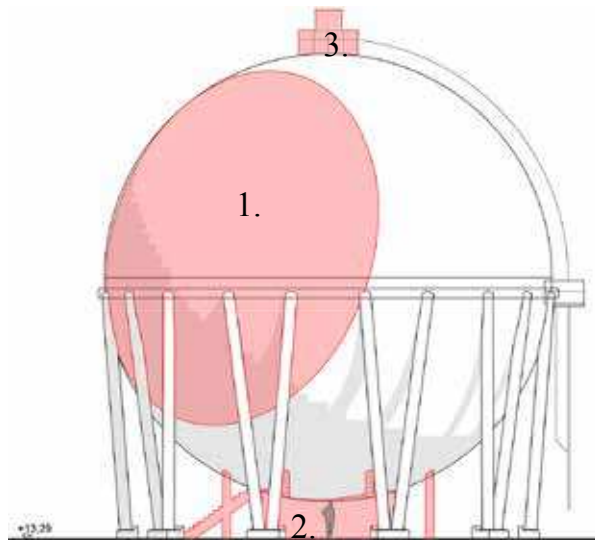
Nya håltagningar görs i klockan, men begränsas i huvudsak till två stora grepp. Mot gasklocka 2 och 4 öppnas fasaden upp till ett stort ljusinsläpp som förser samtliga våningsplan med ljus. Högt placerat på klockans motstående sida görs ett snitt för att förse det invändiga trapphuset med ljus. Ljusinsläppet förses med glas som placeras indragna i förhållande till snitten för att skapa känslan av en skarp kant och stärka den sfäriska formen.

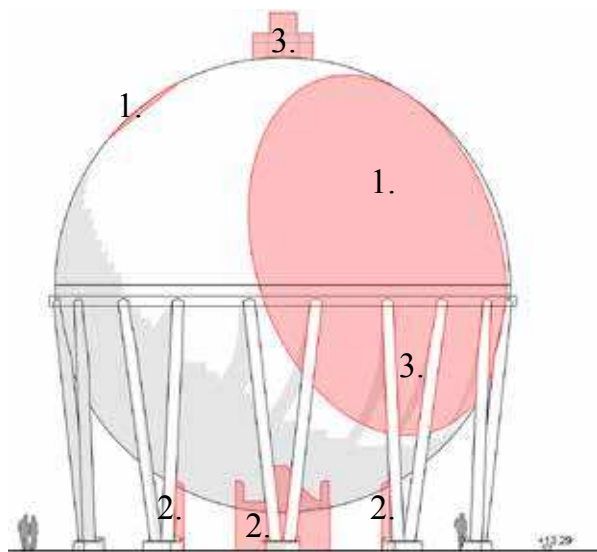
Gasklocka 5 idag

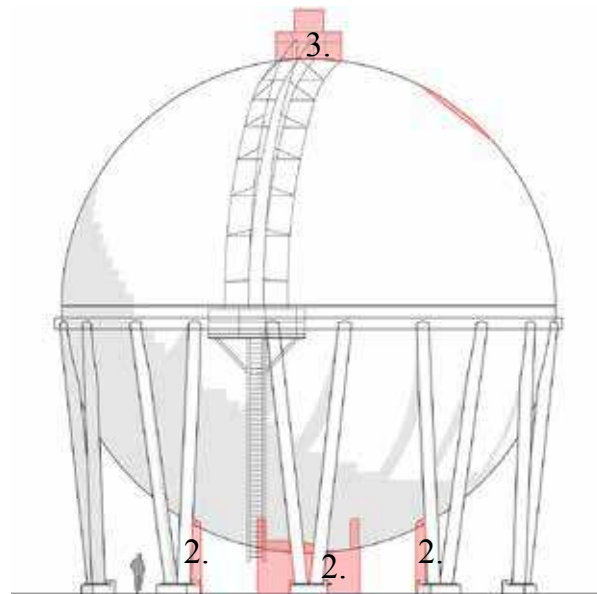
Fasad mot nordöst, håltagning och tillkommande byggnadsdelar

Fasad mot sydväst, håltagning och tillkommande byggnadsdelar

Fasad mot nordväst, håltagning och tillkommande byggnadsdelar

Fasad mot sydöst, håltagning och tillkommande byggnadsdelar

1. Nya håltagningar
2. Tillkommande byggnadsdelar
3. Utrymme för vent. i bef. struktur

Hus 7 idag

Hus 7

ARKITEKT URSPRUNGLIGT UPPFÖRANDE: FERDINAND BOBERG

BYGGÅR: 1893

ARKITEKT OMBYGGNADSFÖRSLAG: LLP ARKITEKTKONTOR

BYGGHERRE: KLÄTTERVERKET

**På grund av senarelagd markanvisning
finns ej fullständigt material framtaget.**

Planbestämmelse

Q2 Centrumändamål och/eller skoländamål anpassat till byggnadens kulturhistoriska värde.

- q5** Byggnaden får inte rivas. Bärande konstruktioner ska bevaras. Byggnaden får inte byggas till, annat än i form av källare.

Fasaden får inte förändras, vilket innebär att mur och utsmyckning av tegel, dekorativ natursten samt muröppningar med fönster ska bevaras. Även portal med dörrblad ska bevaras.

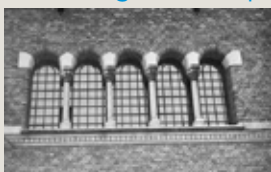
Minst 50 % av den karaktäristiska rumsvolymen ska bevaras.

Produktionsteknisk utrustning ska bevaras till minst 20 % och visa gasens väg genom systemet och byggnaden. Med byggnaden avses här både norra och södra delen av hus 7 (se nedan).

Förtydligande: Med bärande konstruktioner avses murverk, pelare, bjälklag och takstolar. I det fall ett bjälklag inte är möjligt att restaurera p.g.a. bristande teknisk bärighet kan ett nytt bjälklag byggas med utgångspunkt tagen i befintlig utformning.

- k3** Vid ändring ska takformen bevaras. Yttertakets obrutna fall och smäckra utförande vid takfot med synliga taktassar och anslutningar ska beaktas.

Vid ändring av fönsterpartier bör ursprunglig utformning eftersträvas.

Ursprunglig utformning av fönsterpartier.

- q6** Byggnaden får inte rivas. Bärande konstruktioner ska bevaras. Byggnaden får inte byggas till, annat än i form av källare.

Fasaden får inte förvanskas, vilket innebär att tegel, natursten, putssockel, trappa, portöppning och muröppningar med fönster ska bevaras.

Produktionsteknisk utrustning ska bevaras till minst 20 % och visa gasens väg genom systemet och byggnaden. Med byggnaden avses här både norra och södra delen av hus 7 (se ovan).

Förtydligande: Med bärande konstruktioner avses murverk, pelare, bjälklag och takstolar. I det fall ett bjälklag inte är möjligt att restaurera p.g.a. bristande teknisk bärighet kan ett nytt bjälklag byggas med utgångspunkt tagen i befintlig utformning.

- k4** Vid ändring ska takformen bevaras. Yttertakets obrutna fall och smäckra utförande vid takfot med synliga taktassar och anslutningar ska beaktas vid ändring. Rumsvolym och synlig takkonstruktion ska beaktas vid ändring.

Kompletterande inre fönsterbågar ska utformas med respekt för ursprunglig arkitektonisk utformning och får inte dominera det exteriöra uttrycket.

Vid ändring ska äldre snickerier och detaljer samt äldre ytskikt och dörrkarmar beaktas.

Hus 7 idag

Perspektiv entré hus 9

Hus 9

ARKITEKT URSPRUNGLIGT UPPFÖRANDE: FERDINAND BOBERG

BYGGÅR: 1897

ARKITEKT OMBYGGNADSFÖRSLAG: AIX ARKITEKTER

BYGGHERRE: TRAFIKFÖRVALTNINGEN, STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

Framtida användning

Spårvägmuseet är ett av stockholmarnas mest folkkära museer som nu ska få en ny skepnad i samband med att verksamheten flyttar till Gasverksområdet i Hjorthagen. Det nya museet inryms i Gasverkets regenerationshus – Hus 9, en storslagen industrikatedral från 1897 ritad av Ferdinand Boberg. Utmaningen har varit att skapa ett dynamiskt möte mellan Spårvägmuseets unika fordonssamling, byggnadens fascinerande kulturhistoriska lager och berättelsen om Stockholms kollektivtrafikhistoria och framtidsvisioner. Att en publik kulturverksamhet i form av ett museum flyttar in, betyder att allmänheten får tillträde att uppleva hela byggnaden. Gatuplanets museibutik och vindsvåningens kafé är öppna även för stadsflanörer, vilket är en stor kvalitet för det offentliga rummet.

Fasad mot nordost

Gestaltningsskoncept

Byggnadens karaktär och ursprungliga byggnadsdetaljer från det sena 1800-talets industribyggande kompletterar muséets fordonsutställningar och ger en naturlig historisk inramning. Dialogen mellan gammalt och nytt är ett bärande tema. De nutida tillägg som byggnaden får, skapar en kontrastverkan i material och form till de historiska lagren. Byggnadens interiör är av ett unikt slag. Den består av en stor, öppen hall i entréplanet och ett lika spektakulärt vindsplan. Att ta tillvara rummens kvaliteter som ljusförling, öppenhet, siktlinjer och materialkänsla har varit avgörande i planeringen av ombyggnaden.

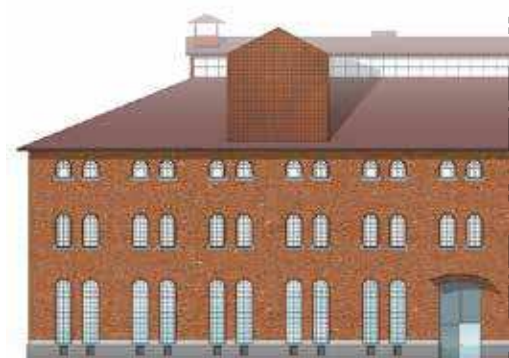
För att bevara den ursprungliga rumsupplevelsen men samtidigt tillföra de funktioner som den nya verksamheten behöver, samlas nybyggda tillägg i tydliga volymer som ställs in i byggnaden. Den nya rumsvolymen förhåller sig fritt till befintlig stomme och stålkonstruktion. Både ursprunglig struktur och tillägg blir därmed tydligt avläsbara i förhållande till varandra. Utställningskonceptet baserar sig på spårvagnsspåret som tecken för rörelse och resande. Spåren utgör en struktur som vägleder besökaren genom utställningen.

Perspektiv interiört, vinden

Perspektiv interiört, entrén

Del av fasad mot nordväst

Perspektiv över utställningen och ny volym i befintliga rummet

Planbestämmelse

Q2 Centrumändamål och/eller skoländamål anpassat till byggnadens kulturhistoriska värde

- q7** Byggnaden får inte rivas. Bärande konstruktioner ska bevaras. Byggnaden får inte byggas till, annat än i form av källare.

Takform med lanternin ska bevaras.

Fasad ovan bottenvåning får inte förändras, vilket innebär att tegelfasader och muröppningar med fönster ska bevaras.

Det centrala rummets sammanhängande rumsvolym, med dubbel våningshöjd och entresol ska bevaras till minst en tredjedel.

Förtydligande: Med bärande konstruktioner avses murverk, pelare, bjälklag och takstolar. I det fall ett bjälklag inte är möjligt att restaurera p.g.a. bristande teknisk bärighet kan ett nytt bjälklag byggas med utgångspunkt tagen i befintlig utformning.

- k5** Vid ändring ska yttertakets obrutna takfall och smäckra utförande vid takfot och anslutningar beaktas, liksom lanterninens fönster med dess material, uttryck, proportionering och profilering. Uppfordringsverkets takupbyggnad kan ändras till ny volym av samma storlek.

Vid ändring av bottenvåningen ska bl.a. tegelfasadens kraftiga murverkan, stensockeln, ursprungliga portöppningar och dörrblad samt den rytmiska fönstersättningen beaktas.

Kompletterande inre fönsterbågar ska utformas med respekt för ursprunglig arkitektonisk utformning och får inte dominera det exteriöra uttrycket.

Vid ändring ska synliga interiöra takkonstruktioner samt produktionsteknisk utrustning beaktas. Med produktionsteknisk utrustning avses manöverbord, travers, traversbana och myrmalmsfyllningsöppningar i bjälklag.

Vid ändring ska putsade väggar, äldre snickerier och detaljer, t.ex. fönsterbänkar och dörrkarmar beaktas

Principer för restaurering, underhåll och ombyggnad

Invändiga ytskikt saneras och bevaras i möjligaste mån. Vindbjälklaget måste delvis gjutas om av hållfasthetsskäl. Det utformas lika befintligt med synlig sekundära stålbeams. Befintliga ståltrappor kompletteras med vilplan och brandklassade stålglaspartier för att fungera som utrymningsvägar. För att skapa ett inomhusklimat med en acceptabel energiförbrukning kommer utvalda byggnadsdelar att behöva åtgärdas. Taket kommer att tilläggisolerar på insidan, befintliga enkelglasfönster

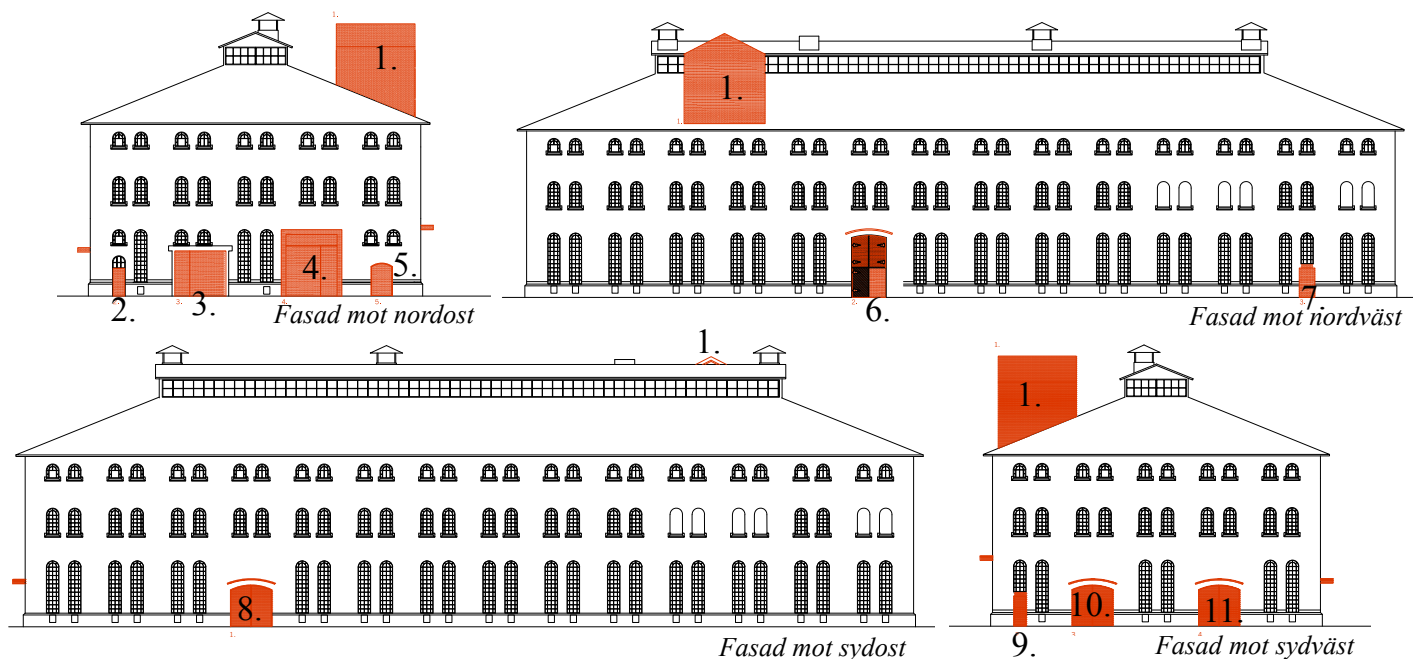
kompletteras med nya innerfönster och golvbjälklaget i entrevåningen gjuts om. Mindre ingrepp i stommen för att möjliggöra införsel av fordon är också aktuellt.

Principer för nya håltagningar i fasad

Spårvägmuseets verksamhet innebär att vissa anpassningar behöver göras. Den nya huvudentrén mot Gasverkstorget, kräver en högre fri öppningshöjd för inlastning av museifordon. Den befintliga portomfattningen av betong ersätts med en ny högre betongportik. Ett funktionsbaserat ingrepp som utförs i samma anda som när man på 50-talet breddade öppningarna till sin nuvarande utförande.

Hus 9 idag

Samtliga nya glaspartier i bottenvåningen utförs av stål med specialanpassade tunna profiler och isolerglas med en sparsmakad minimalistisk detaljering. Avsikten är att fasadens originalmaterial, såsom tegel, trä och stensockel skall framträda tydligt och att moderna tillägg ska vara avläsbara. Det finns behov att ta upp två nya dörrlägen i fasad, den ena för miljörum och den andra för nödutrymning. De nya dörrarna utformas som täta trädörrar, placerade i läge för befintliga fönster. Befintliga träportar bevaras genom att ställas upp permanent inåt. Öppningarna förses med nya stålglaspartier.

Befintliga fönster av tunna smidesprofiler respektive gjutjärn ska restaureras. I den mån materialet är så skadat att detta inte är möjligt, ska det ersättas med ny tillverkade profiler. En provrestaurering kommer att utföras för att säkerställa att rätt metod väljs. För att klara energikrav, klimat, komfort och säkerhet måste kompletterande innanfönster sättas in i fönstersmygarna. Dessa nya fönster ska utformas med inåtgående mötesbågar och ha sparsamt med delningar. Befintliga träfönster i lanterninen har p.g.a. sin placering (med stor snö- och regnbelastning) och sitt eftersatta underhåll så omfattande skador att de behöver ersättas. Nya lanterninfönster utformas med en ytterbåge i aluminium. Åtgärden ska vägas mot det antikvariska skyddet av taket och det exteriöra utseendet, där bågens utsatta läge mot takfallet prioriteras framför materialval.

Principer för tak

Takets utseende med papptäckning, ståndrännor och takbrunnar kommer att bevaras. Taket behöver dock kompletteras med taksäkerhet. Den befintliga lösningen med invändig takavvattningsbedöms vara alltför riskfylld. Därför föreslås att takbrunnarna anslutas till stuprör via en rak genomföring i takfot. Om yttertaketets bärande stålkonstruktion visar sig ha en otillräcklig dimensionering, kompletteras den med stålprofiler i erforderlig omfattning.

1. Kontur och volym på befintligt, uppforderingsverk återskapas i en ny byggnadsdel som innehåller ventilationsteknik.
2. Befintliga gångdörr i trä ställs upp invändigt och muröppningen kompletteras med ett glasparti av stål.
3. Befintlig träportar ställs upp utvändigt och muröppningen kompletteras med ett fast glasparti i stål.
4. Överkant på befintlig portöppning höjs och kompletteras med en portik av betong och ett stålglasparti som utgör ny huvudentre till museet.
5. Befintlig ståldörr och igenmurad portik ersätts av ett öppningsbart glasparti i stål.
6. Befintlig inåtgående träport kompletteras utvändigt med ett nytt stålglasparti.
7. Befintligt fönster kortas ner och en bredare fasadöppning tillskapas för att inrymma en ny dörr till miljörum.
8. Befintliga träportar ställs upp invändigt och kompletteras med ett stålglasparti.
9. Befintlig fönsteröppning förlängs ner till mark och kompletteras med en ny stålglasdörr.
10. Befintlig modern ståldörr och igenmurad omfattning ersätts av nytt stålglasparti.
11. Befintlig träportar ställs upp invändigt och kompletteras med nytt stålglasparti.

Principer för mindre tillägg i fasad

Det s.k. uppforderingsverket på takets norra sida, vars nuvarande fasad är ett sentida tillägg, ersätts med en ny volym i slitsad cortenstål, med samma form och mått som den befintliga. Under detta perforerade skal med sparsmakat modern formspråk döljer sig samtliga byggnadens ventilationshuvar, hisstopp och frånluftsgaller. Nya tillägg och material ska utformas med samma noggrannhet och arkitektoniska skärpa som den ursprungliga byggnadens arkitektur.

Vy mot hus 10 och gränden mot hus 9

Hus 10

ARKITEKT URSPRUNGLIGT UPPFÖRANDE: HJALMAR WESTERLUND

BYGGÅR: 1905

ARKITEKT OMBYGGNADSFÖRSLAG: KONCEPT STOCKHOLM

BYGGHERRE: JR KVARTERSFASTIGHETER

Framtida användning

Hus 10 ligger längs med gasverksområdets huvudstråk och byggnaden möter Klockparken i väster och det stora torget i öster. Byggnadens innehåll har som uppgift att bidra till ett aktivt och attraktivt gaturum. Café- och restaurangverksamheten i hus 10 skapar livliga uteserveringar, både i gränden mot hus 9 och i Klockparken med dess fantastiska solläge. Byggnaden kommer förutom restaurang och kafé även att innehålla kontor och andra typer av publik verksamhet.

Gestaltningsskoncept

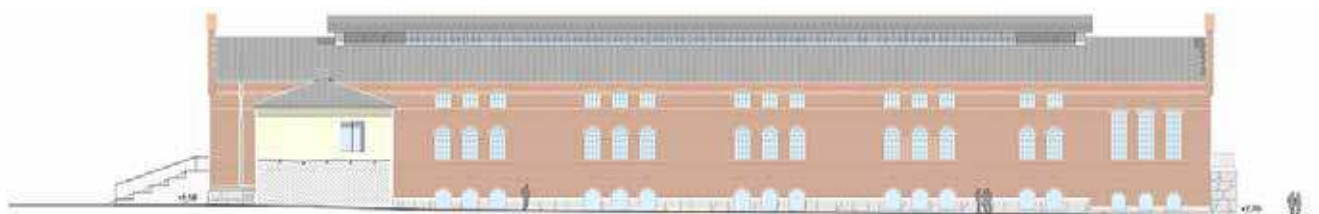
Den östra gavelns kvaliteter behålls i originalutförande och lika så den södra fasaden lämnas orörd. I markplan mot norr vetter fyra fristående lokaler som kräver en ökad kontakt med gränden. För att möjliggöra entréer till lokalerna i gavlarna samt att klara brandutrymningskraven för respektive verksamhet så behöver nya öppningar och utrymningsdörrar skapas.

Princip med nya volymer i mittrummet

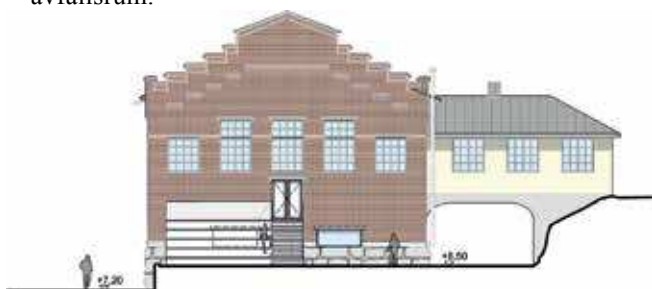
Fasad mot nordväst

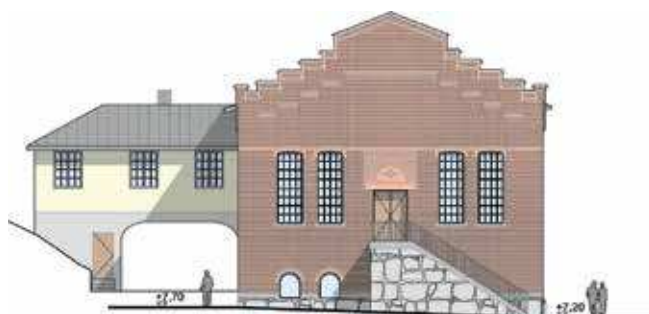
Fasad mot sydost

Mot Klockparken tas en ny dörr upp i fasad och plan 1 kopplas till Klockparken genom en fristående soltrappa. Hus 10 har i två våningar samt vind med lanternin. Interiört visar byggnaden upp säregna rum. Gavellokalerna har hög takhöjd och karaktäristiska innertak. Byggnadens mittskepp är öppet i två plan med entresol mot fasad. Vinden har lågt placerade fönster och längsgående ljusinsläpp från lanterninen. Interiört kompletteras byggnaden med nya bjälklag. Entresolen återställs i de mellersta lokalerna och nya fristående volymer placeras in i mittskeppet med dubbel takhöjd. Hiss och nya trapphus tillkommer liksom källare för installationer och avfallsrum.

Genom att bevara rumsliga kvaliteter och byggnadens existerande rytm kommer hus 10 utformas efter befintliga förutsättningar. Tillägg ska vara tydliga, men hålla samma höga detaljnivå och materialnivå som tidigare. Med respekt, kreativitet och fingertoppskänsla i materialval och detaljutformning ska reningshuset med sina avsevärda kvaliteter få nytt liv i ett nytt sammanhang.

Fasad mot sydväst med soltrappa mot Klockparken

Fasad mot nordost och torget

Planbestämmelse

Q2 Centrumändamål och/eller skoländamål anpassat till byggnadens kulturhistoriska värde

q8 Byggnaden får inte rivas. Bärande konstruktioner ska bevaras. Byggnaden får inte byggas till, annat än i form av källare.

Ursprunglig takform med lanternin ska bevaras.

Befintliga dörrar ska bevaras.

Fasad ovan bottenvåning, samt hela gavelfasaden mot öster, får inte förändras, vilket innebär att tegelfasader och muröppningar med fönster ska bevaras.

Rumsvolym mot östra gaveln ska bevaras.

Det centrala rummets sammanhängande rumsvolym, med dubbel våningshöjd och entresol ska bevaras till minst en tredjedel.

Förtydligande: Med bärande konstruktioner avses murverk, pelare, bjälklag och takstolar. I det fall ett bjälklag inte är möjligt att restaurera p.g.a. bristande teknisk bärighet kan ett nytt bjälklag byggas med utgångspunkt tagen i befintlig utformning.

k6 Vid ändring ska yttertakets obrutna takfall och smäckra utförande vid takfot och anslutningar liksom lanterninens fönster med dess material, uttryck, proportionering och profilering beaktas.

Vid ändring av bottenvåning mot norr (längdfasad), söder (längdfasad) och väster (gavelfasad) ska följande karaktärsdrag beaktas: slutna karaktär med kraftig murverkan accentuerad av stensockeln, ursprungliga portöppningar med dörrblad och dörrkarmar och grupperade fönsteröppningar.

Kompletterande inre fönsterbågar ska utformas med respekt för ursprunglig arkitektonisk utformning och får inte dominera det exteriöra uttrycket.

Vid ändring ska synliga interiöra takkonstruktioner samt produktionsteknisk utrustning beaktas. Med produktionsteknisk utrustning avses travers och myrmlinspåfyllningsöppningar i bjälklag.

Vid ändring ska äldre snickerier, detaljer och inredning, fönsterbänkar, gjutjärnstrappor samt äldre ytskikt beaktas.

Principer för restaurering, underhåll och ombyggnad

Byggnaden kommer att restaureras och bevaras i den mån det går. Idag är den mycket förorenad. Bedömningen är dock att byggnaden kan saneras så bra att byggnadernas historiska användning inte begränsar den framtida. Teknisk inventering visar att all invändig betong är undermålig och att alla bjälklag måste bytas ut. En stor del av byggnadens organiska material måste ersättas och övriga material har skador som behöver lagas.

Generellt kommer nya material hålla samma höga kvalitet som de ursprungliga. Tegelfasaden renoveras med handslaget tegel lika befintligt. Övriga tillägg görs i trä, betong, glas och stål. De luftledningar som sitter på och/eller går in i fasad utvärderas och behålls där det är möjligt, i annat fall efterlämnas spår av dess förekomst.

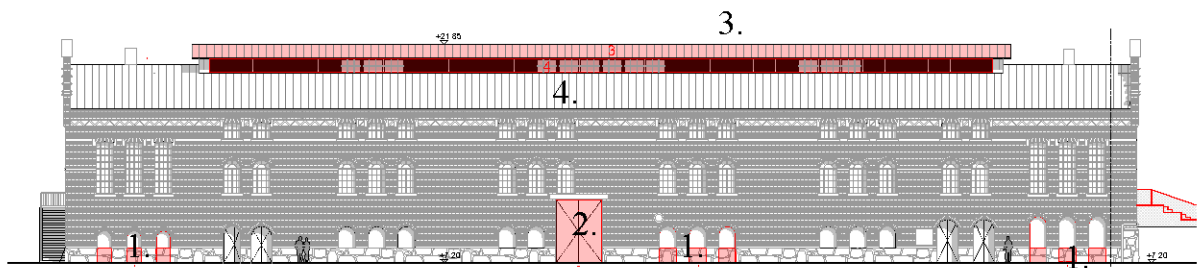
Principer för nya håltagningar i fasad

Fönsterprincip för hus 10 är att den yttre bågen renoveras och en inre öppningsbar isolerruta adderas. Utförandet stäms av med antikvarie. I enstaka fall uppstår behov av utrymning via fönster. Befintligt träfönster renoveras, varpå kraven uppfylls.

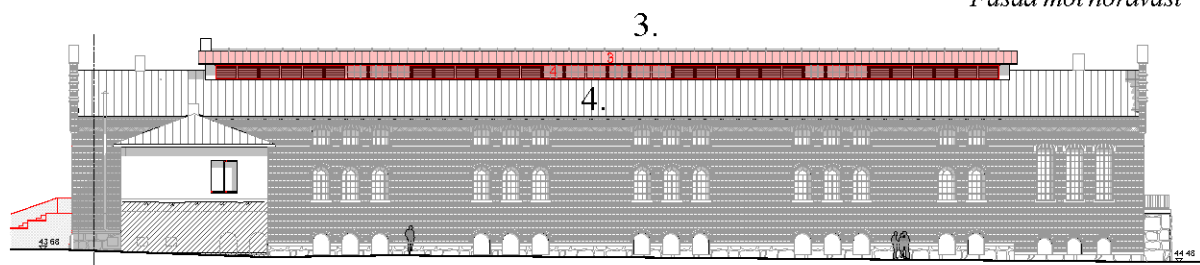
I den västra gaveln tas ett nytt hål i befintlig tegelmur upp. I denna placeras en dubbeldörr som kopplar lokalens andra våningsplan till Klockparken via en soltrappa. I Bobergs originalritningar fanns en dörr och en trappa planerad för i denna fasad. Den slutna fasaden mot gränden i väster öppnas dels för att klara de brandkrav som ställs i form av utrymning, men också för att byggnadens publika verksamheter ska kunna spilla ut och aktivera gränden. Principen är att där två dörrar måste till, tas även den tredje

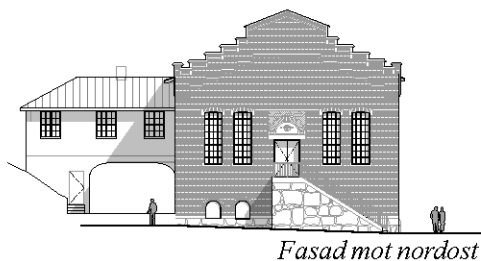
Hus 9 idag

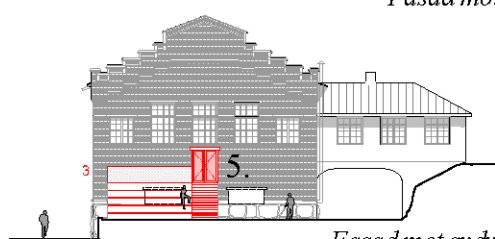
Fasad mot nordväst

Fasad mot sydöst

Fasad mot nordöst

Fasad mot sydväst

bröstningen ned och fungerar som fönster för att behålla symmetri och rytm i fasaden. De bröstningar som skärs ner möjliggör dörrar med fritt mått på 0,8 m.

Befintliga trädörrar ställs upp i ursprungligt läge (in mot lokal) och nya glasörrar adderas på utsidan av originaldörren. Nya dörrar för brandutrymning är i glas. Princip för stål eller träpartier kommer att tas fram och är att föredra framför aluminium ur ett antikvariskt och estetiskt perspektiv.

Håltagning i stensockeln görs med 15 mm indrag från befintlig tegelöppning. Detta görs för att stensockeln ska förbli framträdande, men också för att säkerställa att inte teglet skadas. Utformning och placering av karmar utförs i samråd med antikvarie.

Principer för tak

Den nya takavvattningsprincipen med integrerade värmeslingor bör hantera viss snömängd. Skärmtak undviks om möjligt på hus 10, men där behov av skärmtak uppstår utförs dessa i samråd med antikvarie. Lanterninen isoleras exteriört och det övriga taket isoleras interiört. Den interiöra isoleringen möjliggör bevarandet av lanterninens ursprungliga storlek på fönster och ljusinsläpp.

1. Granitsockeln tas ned
2. Dörr byts ut mot glasparti med utrymning
3. Exteriör isolering på tak
4. Nya fönster i lanternin
5. Dörr tas upp i fasad för att koppla till soltrapp

Takavvattningen sker med hjälp av en ståndfals med fall som leder ner vattnet i stuprör.

Falsen med integrerat fall skapas för uppsamlande av vatten och snö. Falsen sitter en bit upp på taket för att den ska vara mindre synlig mot gatan. Vatten förs sedan ner till mark via utanpåliggande stuprör som ansluts till dagvattenhanteringssystemet. I kanten på taksprånget finns en mindre ränna som samlar upp vatten mellan falsen och takets ytterkant. Den mindre rännan ansluter till samma stuprör.

Perspektiv från Gasverksvägen

Hus 11 samt hus J, förskolan

ARKITEKT URSPRUNGLIGT UPPFÖRANDE:
SIGNATUREN A.R. PÅ GASVERKETS RITKONTOR
BYGGÅR: 1909
ARKITEKT OMBYGGNADSFÖRSLAG: VISBYARK
BYGGHERRE: SISAB

Framtida användning

En ny förskola inryms i Förrådshuset (hus 11) och i en nyuppförd byggnad placerad i slutningen intill idrottsplatsen. Förrådshusets byggs om och kopplas till nybyggnaden med en länk. Förskolan planeras för 84 barn fördelade på fem avdelningar varav en uteavdelning.

Gestaltningkoncept

Förrådshuset har stort kulturhistoriskt värde. Förändringar av exteriören begränsas. Antikvarisk hänsyn tas genom tydliggörande av den höga granitsockeln, bevarande av en entrétrappa med räcke, befintlig fasadindelning och befintliga takupbyggnader.

Tillbyggnaden ansluter till den planerade idrottshallen och mellan de tre byggnaderna bildas en gemensam angöringsgård. Tillbyggnaden underordnar sig huvudbyggnaden genom placering i souterräng, enkelt formspråk och plant, grönt tak som utgör en fortsättning på idrottsplanen. Länken utförs så glasad som möjligt för att minimera påverkan på den befintliga byggnadsvolymen.

Förrådshusets nya användning som förskola synliggörs från Gasverksvägen och från gångvägen Livets väg framförallt genom lekutrustningen på förskolegården. Från angöringsgården ser man in i utegruppens hemvist i länken och genom länken syns även den bakre förskolegården.

Två befintliga entréer till Förrådshuset nyttjas och ytterligare entréer skapas i tillbyggnaden. Entré för personal och mottagning av varor nås via angöringsgården. Befintliga dörrblad i Förrådshusets portar behålls om möjligt och anpassas. De befintliga skärmtakens konsoler bevaras och taktäckningen ersätts med fibercement.

Huvudbyggnadens kontakt med gården förstärks med en ny terrass på framsidan. Några få trappsteg tar upp höjdskillnaden mellan invändig golvnivå och mark.

Fasad mot nordväst

Fasad mot sydväst

Fasad mot sydost

Fasad mot nordväst, mot befintlig byggnad

Fasad mot nordväst, tillbyggnad

Planbestämmelse

Q3 Skoländamål anpassat till byggnadens kulturhistoriska värde

q11 Byggnaden får inte rivas. Bärande konstruktioner ska bevaras.

Ursprunglig takform med takkupor, tegelfasader, stensockel, ursprungliga fönster och fönsteröppningar samt portöppningar ska bevaras.

Förtydligande: Med bärande konstruktioner avses murverk, pelare, bjälklag och takstolar. I det fall ett bjälklag inte är möjligt att restaurera p.g.a. bristande teknisk bärighet kan ett nytt bjälklag byggas med utgångspunkt tagen i befintlig utformning.

k9 Vid ändring ska yttertakets takfall, brutet endast av takkuporna, dörrblad och den panelklädda takfoten beaktas.

Vid ändring ska äldre snickerier t.ex. ursprungliga innerbågar, äldre ytskikt samt till produktions-teknisk utrustning i form av telfer beaktas.

Principer för restaurering, underhåll och ombyggnad

Fönster och eventuellt vissa dörrar renoveras till ursprungligt utseende. Mindre skador repareras med material liknande de ursprungliga.

Nya material är av samma robusta och beständiga kvalitet som de på den befintliga byggnaden. Tillbyggnadens fasader får liksom delar av idrottshallens fasader, mörkare gråsvart tegel som beklädnad. Den nya terrassens trappsteg av granit ansluter till Förrådshusets granitsockel. Nya fönster blir aluminiumklädda träfönster liksom nya dörrar och partier i fasad.

Antikvarisk hänsyn till invändiga delar tas genom bevarande av den centrala bärlinan av trä och den karaktäristiska telferbalken och lyftbalken vid porten. Den ursprungliga förrådsbyggnadens funktion synliggörs genom att invändig travers bevaras. Planlösningen anpassas till den nya verksamheten. Fläktrum placeras på vinden. En ny invändig trappa ger tillträde till fläktrummet. Avväxlingar och förstärkningar av befintligt tak- och vindsbjälklag behöver göras. Ursprungliga snickerier som finns i byggnaden återanvänds och tjänar som utgångspunkt vid kompletteringar.

Principer för nya håltagningar i fasad

Inga större håltagningar i Förrådshusets yttervägg planeras förutom en ny dörröppning mellan huvudbyggnad och länk som tas upp i befintlig fönsteröppning.

Principer för mindre tillägg i fasad

Befintliga fasta gjutjärnsfönster renoveras och kompletteras med nya energieffektiva innanfönster i trä. Invändiga galler demonteras. Fönster i minst tre takkupor ersätts med ventilationsgaller. Tak och grund isoleras.

Nya tillägg tydliggörs med ett samtida uttryck i utformning. Tillägg som gjorts sedan huset byggdes, bevaras där funktion och kvalitet på utförandet så motiverar.

Principer för tak

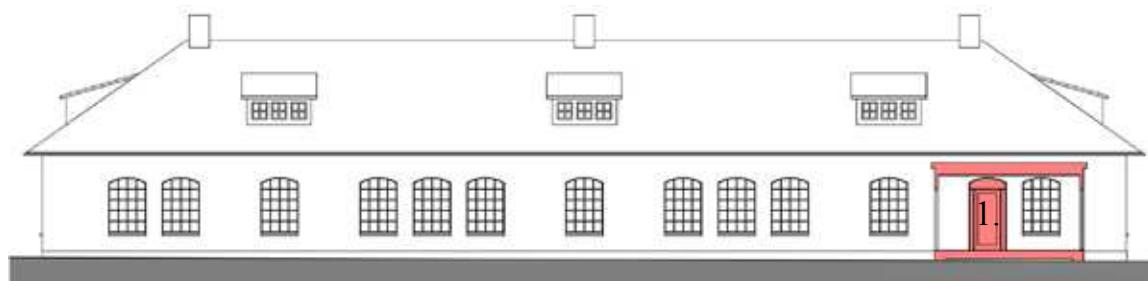
Förrådshusets befintliga tegeltak bevaras och renoveras. Befintliga stuprör och hängrännor kompletteras och ersätts med nya. Tillbyggnadens tak blir ett plant biotoptak. Länkbyggnaden kommer att ha svart papptak.

Principer för anslutningar mellan ny och befintlig byggnad

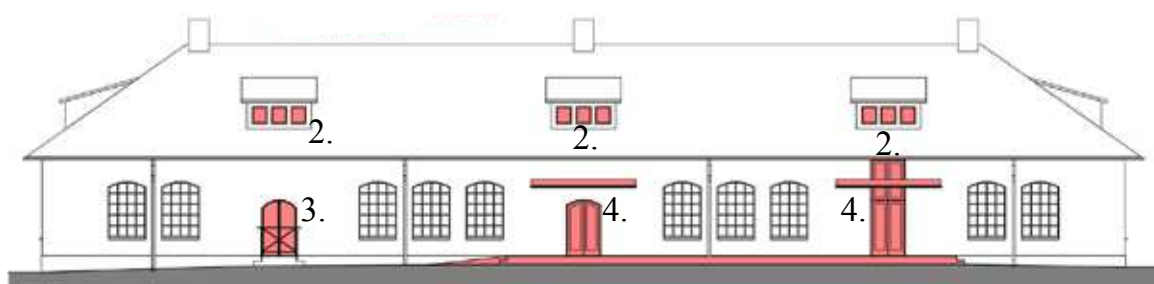
Anslutningen mellan ny och befintlig byggnad sker med den i huvudsak glasade länken. Länken får en lägre byggnadshöjd för att minimera påverkan på den befintliga byggnadens takfot.

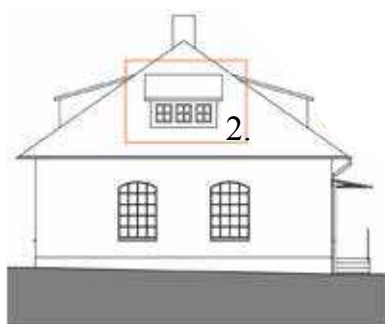
Hus 11 idag

Fasad mot sydost

Fasad mot nordväst

Fasad mot nordost

Fasad mot sydväst

1. Anslutning tillbyggnad. Ny dörröppning i befintlig fönsteröppning
2. Fönster i 2 alternativt 3 kupor ersätts med ventilationsgaller.
3. Skärmtak rivs. Dörröppning ersätts med fönster
4. Skärmtak ersätts med nya lika befintliga. Trappor ersätts med terrass och ramp. Dörrblad behålls och anpassas.

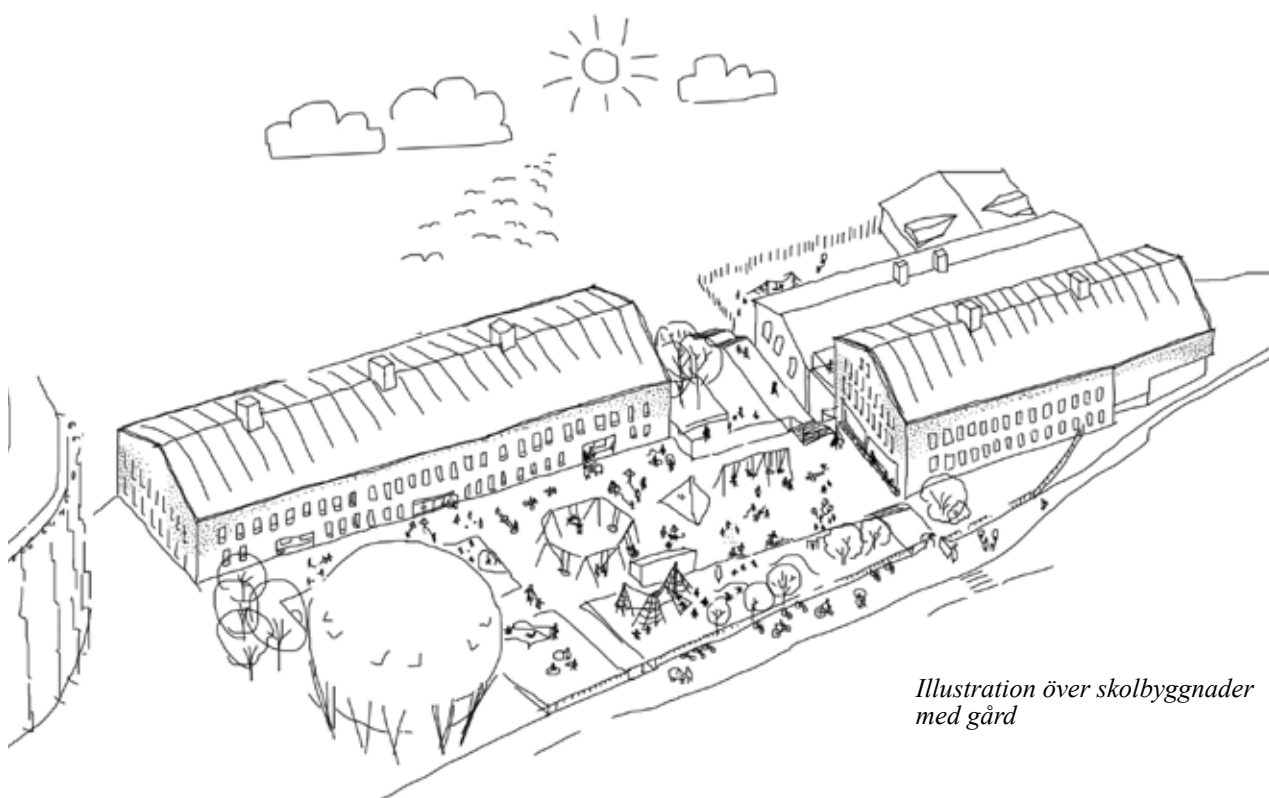
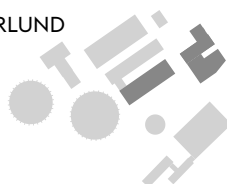

Illustration över skolbyggnader med gård

Hus 13 samt byggnad F, G, H, skola

ARKITEKT HUS 13, URSPRUNGLIGT UPPFÖRANDE: HJALMAR WESTERLUND
BYGGÅR: 1910 TILLBYGGD PÅ 50-TALET
ARKITEKT OMBYGGNADSFÖRSLAG: MAX ARKITEKTER
BYGGHERRE: SISAB

Framtida användning

Norra Djurgårdsstadens skola ska erbjuda trygga, inspirerande och mångsidiga lokaler för skolans elever och personal. Inledningsvis ska skolan ta emot elever i årskurs F-6 för att senare kunna ställas om till en F-9-skola. Under skolans första år ska lokalerna även kunna rymma förskoleverksamhet. Skolan dimensioneras för mellan 840 och 900 elever och lokalerna kommer bland annat bestå av hemvister, specialsalar, administration, skolkök och matsal medan idrottshallen på andra sidan Gasverksvägen används för idrott. Skolan blir drygt 8 300 m², inklusive verksamhetsytor, kommunikationsytor och teknik.

Gestaltningsskoncept

Skolans nya byggnader ska underordna sig gasverksområdets värdefulla kulturmiljö genom att volymer, planstruktur och byggnadsutformning ges ett tydligt släktskap med befintliga byggnader. Skolbyggnaderna utförs som enkla lameller, hus F och H, med sadeltak i

liknande vinkel som omkringliggande befintliga byggnader. Hus F och hus H placeras båda enligt områdets planstruktur och ges en enhetlig gestaltning. De utförs i tegel, ett material som har lång tradition både inom gasverksområdet och på Stockholms skolor. Teglet ges ett modernt, dekorativt uttryck genom mönstermurning. Mönstermurningen ger också byggnaderna en större detaljrikedom och visar på en omsorg om betraktaren. Mot söder utformas solavskärmning och utvändigt utrymning som ett tegelskal bestående av en yttre, perforerad del, som på kvällen kan belyses inifrån, och en inre, enklare fasad av ljus betong.

Byggnaderna har en fönstersättning som i rytm, form och skala anknyter till fönstersättningen på omkringliggande befintliga byggnader. Fönsterpartier och dörrar får en ockragul kulör och taket beläggs med mörk plåt. Hus F och H är placerade på en bottenvåning utförd i souterräng,

som utgör länk mellan gasverksområdets lägre nivå och Gasverksvägens högre. Souterrängvåningen skiljs från övriga fasader genom större glaspartier och ett transparent uttryck. Mellan hus H och hus 13 finns en länkbyggnad som ska underordna sig båda byggnaderna.

Mot gasverksområdet utförs skolans bottenvåning med stora glaspartier för att släppa in adekvat dagsljus i de djupa interiörerna. De stora glaspartierna med lägre

bröstningshöjd ger visuell kontakt med skolans inre och verksamhet. Längs hus 10 har bottenvåningen närmast gasklocka 2 lyfts fyra decimeter för att få en samstämmighet mellan marknivå och golvnivå.

Bottenvåningen utförs i samma tegel som våningarna ovanför och byggnadens sockel utförs i natursten som ger samhörighet med markens storgatsten.

Hus H, fasad mot sydväst

Hus H, fasad mot nordöst

Skolan, fasad mot nordöst

Skolan, fasad mot sydöst

Skolan, fasad mot nordväst

Perspektiv över skolan från idrottshallens tak

Kvällsperspektiv över skolgården

Vy nedre skolgården

Nedre skolgård, gångbro

Planbestämmelse

Q2 Centrumändamål och/eller skoländamål anpassat till byggnadens kulturhistoriska värde

q10 Byggnaden får inte rivas. Bärande konstruktioner ska bevaras.

Ursprunglig takform med murade skorstenar ska bevaras.

Fasad ovan bottenvåning mot norr, öster och väster får inte förändras, vilket innebär att tegelfasader samt muröppningar med fönster fönsteröppningar ska bevaras.

Produktionsteknisk utrustning i form av travers ska bevaras.

Förtydligande: Med bärande konstruktioner avses murverk, pelare, bjälklag och takstolar. I det fall ett bjälklag inte är möjligt att restaurera p.g.a. bristande teknisk bärighet kan ett nytt bjälklag byggas med utgångspunkt tagen i befintlig utformning.

k8 Vid ändring ska yttertakets dekorativa skorstenar och obrutna takfall med smäcker takfot och synliga taktassar beaktas.

Vid ändring av bottenvåningen samt hela fasaden mot söder ska tegelmur, stensockel, ursprunglig portöppning med beslagna dörrblad och grupperade fönsteröppningar beaktas.

Kompletterande inre fönsterbågar ska utformas med respekt för ursprunglig arkitektonisk utformning och får inte dominera det exteriöra uttrycket.

Vid ändring ska rumsvolymer, snickerier, detaljer och fast inredning beaktas.

q9 Byggnaden får inte rivas. Bärande konstruktioner ska bevaras. Byggnaden får inte byggas till, annat än i form av källare.

Förtydligande: Med bärande konstruktioner avses ytterväggar, pelare och takstolar.

k7 Vid ändring ska ursprunglig takform bevaras. Yttertakets obrutna takfall, fasadens utformning med putsade ytor, portöppningar och fönsterpartier ska beaktas vid ändring.

Principer för restaurering, underhåll och ombyggnad

Den befintliga verkstadsbyggnaden, som ska rymma del av skolan, består av en äldre del i tegel och en tillbyggnad i puts. Bevarande sker av befintliga fasader, bärande konstruktioner och murverk. I länkbyggnaden mot hus H bevaras den befintliga ytterväggen och blir en dekorativ innervägg. Den befintliga verkstadslokalen, med dubbel takhöjd och traversbalk, bevaras och utnyttjas som mediatek och ”torg”.

Glasrutor som byts ut ersätts med handblåst glas eller glas med sådan karaktär. Fönster i klimatskärm kommer att

kompletteras med nya innerfönster, dessa ges färre spröjsar och får ett samtida uttryck men med tunna bågar och karmar. Befintliga galler i fasad bevaras och sätts igen från insidan. Skadade delar av fasad ersätts med nya som avviker i så liten mån som möjligt från ursprungliga delar.

Principer för nya håltagningar i fasad

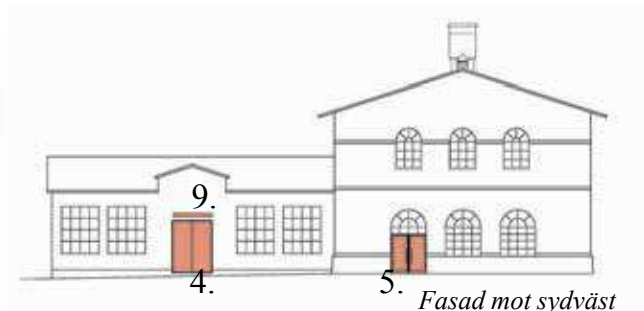
Nya håltagningar i fasad görs i första hand i den del av fasaden som blir en interiör fasad i länkbyggnaden mellan hus 13 och hus H. Håltagningar görs genom att befintliga fönsterhåll utökas ner till golv. Där befintlig granitsockel får nya sågtytor bearbetas dessa, men ges en annan karaktär än ursprungliga håltagningar i granitsockel.

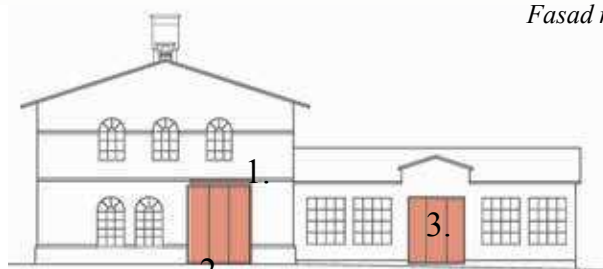
Hus 13 idag

Fasad mot nordväst

Fasad mot sydväst

Fasad mot nordöst

Fasad mot sydöst

Principer för mindre tillägg i fasad

Mindre tillskott i fasad utförs med samtida uttryck, men med samma kvalitetsnivå och detaljering som befintliga delar. Byggnaden har ett flertal entréer och portar, dessa hål i fasaden bevaras och blir antingen entréer eller fönster, med nya partier. Utvändigt kompletteras byggnaden med skärmtak anpassade till respektive entré. Byggnaden kompletteras med husanknutna belysningsarmaturer med ett industriellt och enkelt uttryck i enlighet med områdets karaktär.

Principer för tak

Taket på den lägre tillbyggda delen av betongplank kommer att rivas och ersättas med nytt tak som efterliknar det befintliga. På den äldsta delen utförs komplettering av takstolskonstruktionen och befintlig konstruktion bevaras och integreras i ny isolering och konstruktion. Den industriella karaktären bevaras i verkstadslokalernas tak genom att ursprungliga takstolar och traversbalkar i den äldre delen bevaras och förblir synliga. Befintliga murstockar och murade skorstenar bevaras och placering av befintliga huvar återanvänds i möjligaste mån. Om ytterligare huvar, stosar, m.m. måste tillskapas, placeras dessa i första hand på takfallet mot hus H. Don och huvar ges samma kulör som taket i övrigt.

Principer för anslutningar mellan ny och befintlig byggnad

Ny bebyggelse ansluter med så lite åverkan på befintlig byggnad och fasad som möjligt. Anslutningen utförs i huvudsak av glas och ges en tydligt avvikande materialitet från befintliga byggnader. Länkbyggnaden, som ansluter mellan ny och befintlig bebyggelse ges en underordnad karaktär.

1. Nytt skärmtak
2. Befintlig port ersätts av glasparti och integrerat dörrparti
3. Befintlig port ersätts av glasparti och integrerat dörrparti för utrymning
4. Befintlig port ersätts av ny huvudentré
5. Befintlig port anpassas till utrymningskrav, om den måste ersättas med en ny port utförs den lik befintliga
6. Påbyggnad mot befintlig fasad
- 7,8. Befintliga fönsterhål utökas ner till golv och ersätts med dörrar
9. Nytt skärmtak

Efter granskningen och inför antagandet av detaljplanen har den delats i två delar. För denna detaljplan (2011-17188) innebär det att idrottshallen utgår och överförs till en egen detaljplan. I kvalitetsprogrammet för gestaltning och i planbeskrivningen finns beskrivningar av idrottshallen kvar för att ge en bild av helheten, trots att det är utanför planområdet. Nytt diarienummer för idrottshallen är 2015-07196.

Ny idrottshall

Hus K, idrottshallen

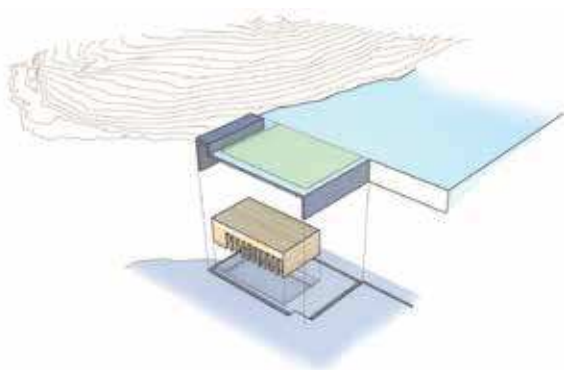
BYGGHERRE: FASTIGHETSKONTORET

ARKITEKT: AIX ARKITEKTER

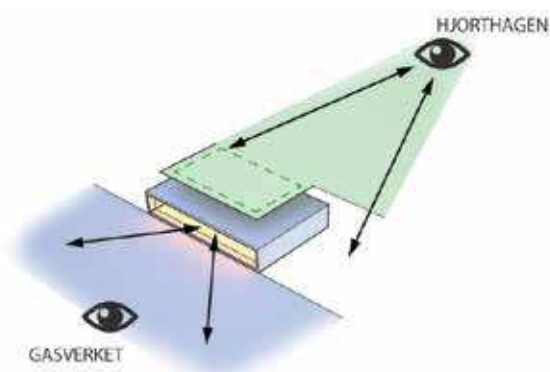
Gestaltningsskoncept

Idrottshallens uppbyggnad kan enkelt beskrivas i olika delar – delen under mark av betong, delen ovan mark med stomme av trä och ytterväggar i mörkgrått tegel, samt yttertaket med terrassbjälklag för planteringsytor och spontanidrott.

Placering

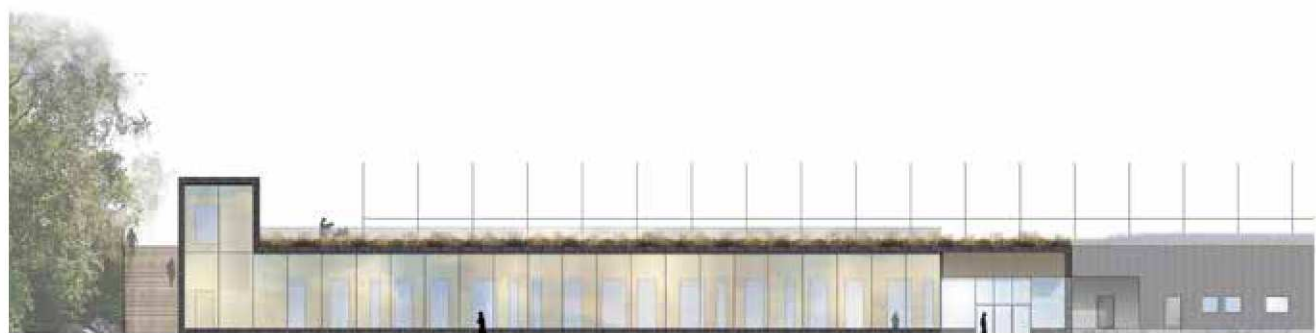
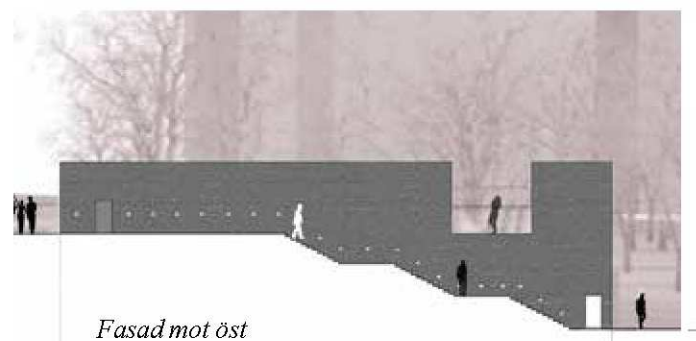
Idrottshallen placeras i förlängningen av den befintliga idrottsplatsen, i dalgången mellan de två naturhöjderna i Hjorthagsparken. För att bevara det öppna dalstråket och den visuella kontakten mellan Hjorthagen i gasverksområdet placeras idrottshallen nedsänkt så att taket ligger i nivå med befintliga bollplaner. Detta läge innebär också att idrottshallens tak kan användas för spontanidrott. De delar av taket som inte utnyttjas

för spontanidrott utförs som grönt tak med växtbäddar anpassade för perenner och örtvegetation. I kanten av taket, mot en av naturhöjderna, anläggs ett förråd för förvaring av utrustning och skötselfordon till idrottsplatsen.

Förhållningssätt till kulturmiljön

Det mörka fasadteglet talar med de äldre kulturbyggnadernas röda tegel och ger dem en partner. Nyinflyttad och annorlunda, men ändå så delaktig. Glasfasadens rytm och den invändiga trästrukturen gör att rörelsen utmed fasaden blir intressant. Runt hörnet finns trappan upp genom rummet mellan skog och hall till idrottsplatsens aktiviteter

Invändig disposition

Idrottshallen har huvudentrén på gatuplanet i den västra delen. Här finns trapphus, cafeteria, kansli lokaler, lärarrum, besökstoaletter och personalrum. Längre in i byggnaden finns en lokal för dans eller fäktning samt personhiss, fläktrum och transporthiss. Från entrén nås en läktare, placerad utmed långsidan mot gatusidan. Här finns ljusinsläpp i form av ett glasparti med invändig passage. Mellan passage och läktaren ger bärverket av limträ en skyddande struktur. Hallens glasfasad vetter mot nordväst, varför direkt solljus endast når delar av hallen på sommarkvällar.

Souterrängplanet rymmer idrottshallens golv, omklädningsrum, förråd, verkstad och ännu en disponibel lokal. Idrottshallen blir delbar med ridåvägg. Nödutrymning sker via separata trapphus. Ett trapphus med hiss går upp till takets nivå, där idrottsplatsförråd och ytor för spontanidrott finns.

Förhållande insida

Den skyddade entrén bjuder in, annonserar sig och samtalar med förskola, skola och gasklockor. Glasytan mot gaturummet bjuder in alla till läktaren, kafeterian eller gympapasset. Här väljer du att bara vara eller bli delaktigt i den sociala träffpunkten, pulsen. Här är det tryggt att vistas även när skymningen faller. Man ser hur det fungerar. Du ser när bussen kommer till hållplatsen. Hallen är upplyst av gatans och norrhimlens ljus, morgonens första idrottslektion kan ske i lugn gryningsdager.

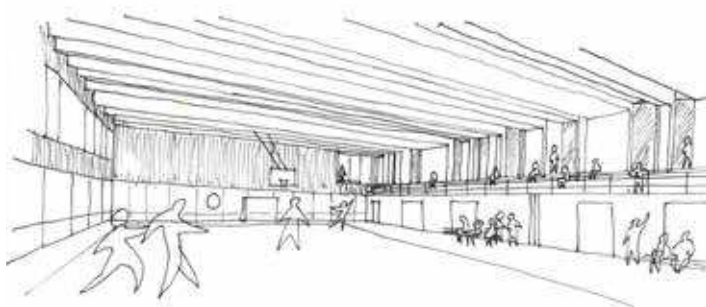
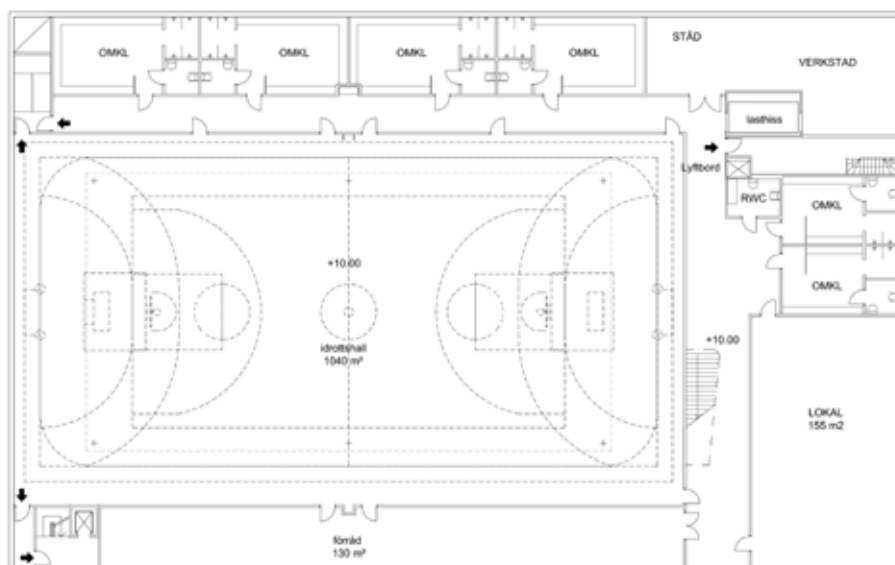

Illustration idrottshall

Entré till hallen, vy från gasklocka 5

Preliminär planlayout

Material

Glasytor som ger hallen ljus och kontakt med invändig stomme och ytor av trä som svarar upp till miljömål, samvete och välbefinnande. Biomassans förnyelsebarhet och struktur lämpar sig väl för de starka och karaktärs-skapande konstruktionerna i hallens tak, läktare och väggar. Insidans träytor speglar sig utåt mot mörkgrått tegel av god kvalitet, som samverkar med förskolans nyare del.

Inlastningen med funktionsutrymmen och portar ges en målad tegelyta, möjlig att förändra eller ersätta. Okonstlade enkla, rena material som tål att vistas utomhus året runt. Samklang med takets och gårdens gröna växtoaser och skogen runt om. Marksten eller plattor, låga murar och socklar. På angöringsgården används marksten eller plattor för god tillgänglighet och körförmåga. För att tydliggöra zoner på gården används avvikande kulör och dimension på markbeläggningen.

Exempel på materialval i indragen fasad, tex i nischen mot inlastning och sopsug.

Exempel på byggnadsutformning. Forum Johanneum, Hamburg, arkitekt Andreas Heller © Werner Hutmacher

Materialval

Perspektiv från väst

Hus A

ARKITEKT: CHRISTIN SVENSSON
BYGGHERRE: JR KVARTERSFASTIGHETER

Framtida användning

Syftet med Hus A är att skapa en inbjudande signaturbyggnad på en central plats i Gasverksområdet, mellan två torg och utanför entrén till Spårvagnsmuseet. Hus A är en modern byggnad vars geometri, materialval, bärande tegelkonstruktion, hantverksmässiga murningsmetod och kvalitetsmässiga utförande flirtar med den omgivande kulturhistoriska bebyggelsens starka karaktär.

Uttrycket i markplan ska andas tillgänglighet och öppenhet och den glasade pyramidformade toppen innehåller en vinterträdgård/ bar och kafé med utsikt över andra spektakulära takformer i området.

Gestaltningssätt

Hus A är ett formdrivet byggnadsförslag som material- och gestaltningssätt anspelar på Gasverksområdets starka tegelarkitektur med stora tydliga volymer, geometriska former, dekorativa ornament, tjocka tegelmurar och fönsterbågar i skiftande skalor. Trots sin relativa litenhet i förhållande till omgivande byggnader gör hus A med sina murade väggar i tegel, stora fönsterbågar och en

pyramidformad topp i glas anspråk på liknande geometriska gester och tektoniska tyngd som Gasverksområdets övriga bebyggelse.

Det är en byggnad som tycks "vända sig ut och in" genom sin lek med såväl tegelbeklädningens mönster som med fönsterbågarnas skala och grad av öppenhet. I markplan öppnar de stora fönsterbågarna upp byggnaden åt alla håll och ger byggnaden en publik och genomsiktig prägel där den tycks stå "på tå" trots sin väldiga konstruktiva tyngd. Entréer och uteplatser kan skapas i alla riktningar. Baren/ kaféet i den pyramidformade glastoppen på våning 3 erbjuder en upphöjd utkiksplats med grönskande växter i stora krukor, en oas som också kommer att lysa upp vinterhalvårets mörka eftermiddagar och kvällar likt en lykta.

Förhållningssätt till kulturmiljön

Hus A inordnar sig planmässigt strikt i Gasverksområdets starka linjära stadsplan med långa tydliga axlar. Utbredning och höjd på hus A matchar gavelbredd och takfotshöjd på närliggande hus 14. Glastoppen har i sin materialitet

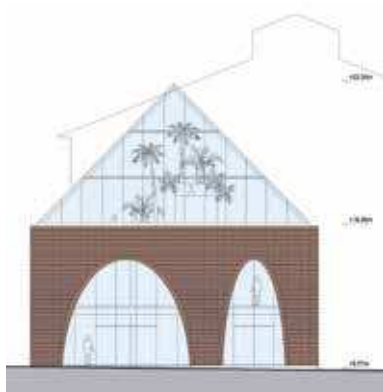
en relation till glaslanterninerna på taken på hus 14 och Spårvagnsmuseet. Takets pyramidform spelar både med gasklockornas starka cylindriska form och med närliggande byggnaders pyramidformade tak. Historiskt sett har det dessutom funnits fler byggnader med pyramidformade tak på platsen.

Placerat mellan två torg gör huset sitt bästa för att skal-, form- och materialmässigt flirta med, och relatera till den omgivande kulturhistoriska miljön – de formsäkra takvolymerna, den småskaliga detaljrikedomen, de karaktäristiska fönsterbågarna, tegelmaterialiteten och tektoniken...

Med sin bärande tegelarkitektur och geometriska lekfullhet syftar hus A till att relatera till den kulturhistoriska omgivningens geometriska former, fasadkompositioner, dekorativa ornament, tjocka tegelmurar och utmärkande bågformade fasadöppningar.

Material

I motsats till omgivande byggnader som har kryssförbandet utåt så muras hus A's yttre fasadmur av i ett icke-bärande löpförband. Och det röda teglet på yttermuren är återvunnet alternativt nyproducerat på gammalt vis för att matcha omgivande byggnaders fasader. Den bärande innermuren av nytillverkat tegel muras i kryssförband. Denna inre tegelmur är husets huvudsakliga konstruktion och syftet är att denna mur ska kunna bära upp såväl betongbjälklagen som takkonstruktionen. Mellanrummet mellan tegelmurarna isoleras (om möjligt) med lecakulor vilket bör fungera bra då utrymmet mellan tegelmurarna är brett. Kärnan konstrueras av betong och pyramidtoppens konstruktion består av en stålram. Hus A ska vara så hållbart som möjligt och glas toppen kommer att bearbetas på ett sätt som gör den både så genomskinlig och så energismart som möjligt. Samtliga material ska vara giftfria och miljövänliga i största möjliga mån. Växtlighet i stora krukor på våning 3 kommer att bidra med den gröna känslan och förhoppningsvis blir glas toppen ett litet landmärke i sig.

Fasad mot nordost

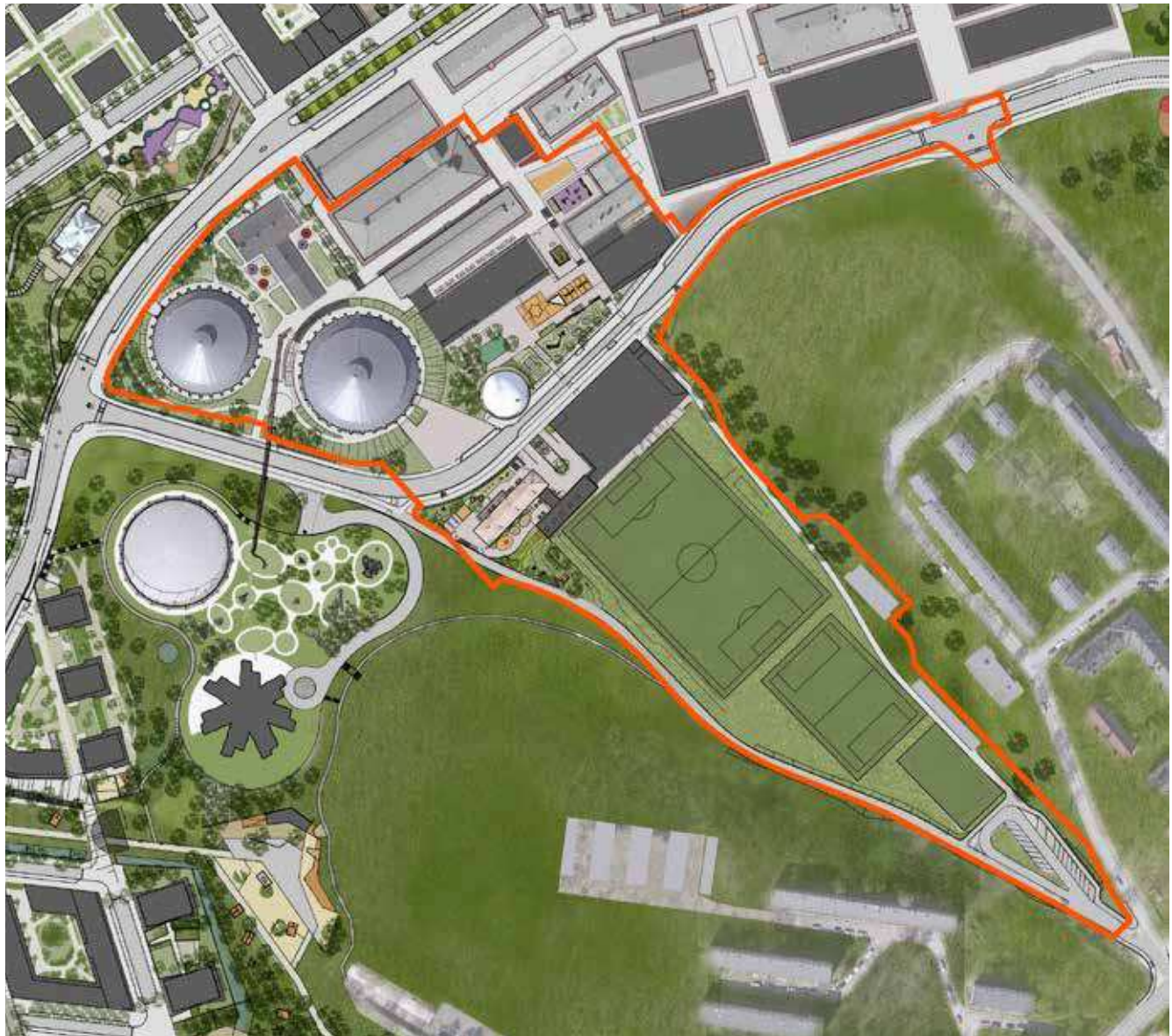
Kvällsperspektiv

Vy från glaspyramiden

Utformning av yttre miljö, kvartersmark

Mitt emellan Hjorthagens idrottsplats och Gasverksområdets kulturcentra bildas ett nytt "skolkvarter" med förskola, grundskola och idrottshall. Utemiljön inom kvarteret består av förskolegården, skolgården samt idrottshallens tak med ytor för planteringar och spontanidrott. Utformning av dessa presenteras efter beskrivning av gemensamma förhållningssätt och frågor.

Illustrationsplan

Förhållningssätt till kulturmiljö

Genom skolkvarteret går Gasverksvägens nya sträckning med gång- och cykelbanor och busstrafik. Busshållplatsen är centralt placerad mellan de tre målpunkterna. Cykelparkering finns på båda sidor av Gasverksvägen så att man skall kunna parkera så nära sin målpunkt som möjligt.

Mot gaturummet avgränsas gårdarna med murar av granit. Cykelparkeringarna hålls utanför skolgårdarna men inom kvartersmark och med god överblick och nära till entréerna. Utrustningen i anslutning till gator och torg följer samma gestaltning som för allmän plats

Funktionsbeskrivning

Gårdarna ska utgöra trygga platser med plats för både lek och lärande. Här finns rum för rörelselek, bollek, sandlek, samlingar, lugna vrår, pedagogiska rum och spontanidrott. På dagtid används gårdarna och idrottshallens tak av förskolan och skolans elever. På kvälls- och helgtid utgör dessa platser en stor tillgång för de boende i närområdet.

Dagvattenhantering

Dagvattenhanteringen har studerats för två delområden, skolans tomt norr om Gasverksvägen och förskolans-idrottshallens mark söder om vägen. Båda områdena kan uppfylla kravet att inte släppa ut mer vatten från området än vad som tillåts genom avrinningskoefficienten 0,25 för nya byggnader och 0,45 för befintliga byggnader. Kravet uppnås genom att anlägga gröna tak samt avvattnings mot trädplanteringar i skelettjord och fördröjning i underjordiska magasin på ca 15 m³ för respektive del. Där möjligt avleds takvatten i öppna rännilar mot planteringsytor för vidare fördröjning.

Grönytefaktor

För att kompensera grönskan som försvinner i och med den nya exploateringen och omläggningen av Gasverksvägens sträckning, planeras gott om nya träd varav ett tiotal är ekar men även andra lövträd som gynnar eklevande insekters liv och rörelsemönster. Förutom träd planeras stora ytor med biotop- och sedumtak med en stor andel naturliga arter och med plats för mulmdepåer för vedlevande skalbaggar. Grönskan på taken skapar en grön länk mellan Hjorthagsparken och naturmarken

på andra sidan Hjorthagens IP mot gasklocka 3 och 4. Dessa åtgärder tillsammans med skötselplaner för Hjorthagsparken ska stärka spridningskorridoren för de eklevande insekterna och den hotade bredbandade ekbarkbocken.

Grönytefaktor uppnås genom sammanhängande och djupa växtbäddar som säkerställer goda växtbetingelser, vertikal grönska på pergolor och murar, gröna tak och flerskiktade planteringar. Här finns också plats för fågelholkar, odlingsytor, blommande träd och bärbuskar.

Då utemiljöerna är relativt små måste grönstrukturen som byggs vara av god kvalitet och väl genomtänkt för att kunna fungera för många olika situationer och användningar. Beräknad grönytefaktor för hela skolkvarteret: 0,61.

YTA:	FAKTOR:	ANTAL:	AREA:	FAKTORBERÄKN. AREA:
Del faktorer grönska				
Ej underbyggd markgrönska	1,6	-	741	1186
Växtbädd >800 mm djup	1,5	-	0	0
Växtbädd 600-800 mm djup	0,4	-	0	0
Växtbädd 200-600 mm djup (gräs)	0,2	-	530	106
Grönt tak med > 300 mm djup växtbädd	0,4	-	650	260
Grönt tak med 50 - 300 mm djup växtbädd	0,1	-	270	27
Grönska på väggar	0,4	-	55	22
Integrerade balkonglådor	0,3	-	0	0
Tilläggsfaktorer grönska/biodiversitet				
Diversitet i fålskiktet	0,05	-	800	40
Naturligt arturval	0,5	-	1000	500
Diversitet på gröna tunna sedumtak	0,1	-	270	27
Integrerade balkonglådor med häng- eller klätterväxter	0,3	-	0	0
Fjärlisrabatt	1,0	-	100	100
Buskar generellt	0,2	-	359	72
Bärande buskar	0,4	-	85	34
Stora träd (stam >30 cm)	2,4	4	100	240
Mellanstora träd (stam 20-30 cm)	1,5	21	525	788
Små träd (stam 16-20 cm)	1,0	0	0	0
Ek (Quercus robur)	3,0	10	250	750
Bärande träd	0,4	12	300	120
Faunadepåer	2,0	3	15	30
Baggholkar	2,0	6	30	60
Holkar (fågel mm)	0,5	15	75	38
Tilläggsfaktorer grönska/rekreativa & sociala värden				
Gräsyta för bollspellek	1,2	-	400	480
Odlingsytor	0,5	-	12	6
Balkonger och terrasser samt växthus förberedda för odling	0,5	-	0	0
Gemensamma takterrasser	0,2	-	1920	384
Synliga gröna tak	0,05	-	920	46
Blomsterprakt	0,2	-	0	0
Buskar upplevelsevärden	0,1	-	359	36
Bärande buskar med ättlig frukt	0,2	-	20	4
Träd, upplevelsevärden	0,5	35	875	438
Fruktträd och blommande träd	0,2	12	300	60
Pergolor etc	0,3	-	15	5
Fågelholkar, upplevelsevärden	0,2	15	75	15
Tilläggsfaktorer grönska/klimat-heat island				
Träd placerade så att de ger lövsugga	0,5	33	825	413
Pergolor, lövgångar mm som ger lövsugga	0,5	-	35	18
Gröna tak eller flerskiktad markgrönska	0,05	0	1235	62
Del faktorer vatten				
Vattenytor i dammar, bäckar och diken	1,0	-	0	0
Öppna hårdgjorda ytor	0,3	-	0	0
Hälväpna hårdgjorda ytor	0,2	-	639	128
Hårdgjorda ytor med fogar	0,05	-	2196	110
Täta ytor	0,0	-	6785	0
Tilläggsfaktorer vatten/biodiversitet				
Biologiskt tillgängliga permanenta vattenytor	4,0	-	0	0
Fuktstråk med tillfälligt kvardröjande vatten	2,0	-	15	30
Förd. av dagvatten från hårdgjorda ytor i ytvattensamlingar och fuktstråk	0,2	-	0	0
Förd. av dagvatten från hårdgjorda ytor i underjordiska magasin	0,1	-	8181	818
Avvattnings av hårdgjorda ytor till omgivande grönska på marken	0,1	-	800	80
Tilläggsfaktorer vatten/rekreativa & sociala värden				
Vattenspeglar	0,5	-	0	0
Biologiskt tillgängliga vatten - upplevelsevärden	1,0	-	0	0
Fontäner, cirkulationsanläggning o.dyl.	0,3	0	0	0
Tilläggsfaktorer vatten/klimat - heat island				
Vattensamlingar för torrperioder	0,5	-	0	0
Uppsamling i magasin av regnvatten för bevattnings	0,05	-	0	0
Fontäner o.dyl. Svalkande och avkylande effekter	0,3	0	0	0
Total summa (eko-effektiv yta):				7529
Hela tomtens yta:				12320
Uppnådd faktor:				0,61
Balansräkning:				
B = Biologisk mångfald	Max antal:	Uppnått antal:	% :	
S = Sociala värden	30	21	70%	
K = Klimatpåverkan	27	17	63%	
	18	10	56%	

Tabell, grönytefaktor

Förskolegården

BYGGHERRE: SISAB

LANDSKAPSARKITEKT: CEDERVALL ARKITEKTER

Bärande idé

- Gården utformas med fokus på gröna pedagogiska värden. Odlingslådor, fruktträd, bärbuskar och dagvatten får en framträdande roll på gården.

- Bredbandad ekbarkbock.

Särskilt fokus läggs på bredbandad ekbarkbock och dess livsmiljö. Den finns i Sverige enbart kvar på ett fåtal platser i Stockholms läns stadsnära ekmiljöer. Förskolegården utgör en viktig del i deras spridningskorridor på norra djurgården. Gården kan till exempel ha en lekskulptur i form av en ekbarkbock.

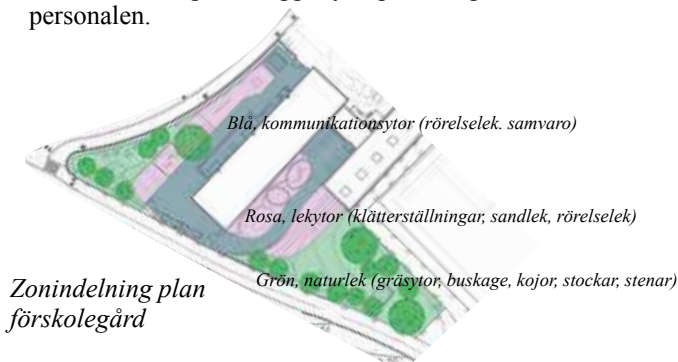
Förhållningssätt till kulturmiljö

Gårdarna anpassar sig runt den befintliga byggnaden, hus 11 som har högt kulturhistoriskt bevarande värde. Förskolan får gård på två sidor om huset. En främre gård mot Gasverksvägen och en bakre gård mot parkvägen, Livets gång.

Gasverksområdets industriprägel med grus, asfalt, rött tegel och Bobergsstaket i ockragult tas upp i kulör och materialval på utrustning och markmaterial. Höjdsättningen av gården tar fram den befintliga byggnadens sockel. Trappsteg i utbyggd terrass mot gården utförs i granit som förhåller sig till den befintliga granitsockeln. Befintliga äppelträd ersätts med nya fruktträd där de gamla inte kan behållas.

Funktionsbeskrivning

Entréytorna intill byggnaden ska vara hårdgjorda för att säkra tillgängligheten samt för att skydda innemiljön från slitage. Sammanhängande hårdgjorda ytor skapar också förutsättningar för rörelselek. Aktiviteter som tillgodoses på gården är bl.a. sand- och vattenlek, klätterlek, rutschlek, rörelselek, fantasilek och naturlek. Gården utformas också med sittplatser, platser för samling och möjlighet till skapande verksamhet utomhus. En hemvist med vindskydd för utegruppen lokaliseras till grässlätten upp mot Hjorthagens IP. Gården utformas för hämtning och lämning från angöringssgården vid Gasverksvägen och från angränsande gång- och cykelväg, Livets gång. För föräldrar som kommer med barnvagn ordnas barnvagnstak innanför staketet i anslutning till båda gårdsentréerna. I anslutning till Gasverksvägen anläggs cykelparkering för i första hand personalen.

Dagvattenhantering

Gården höjdsätts så att dagvatten framförallt leds till och tas om hand i vegetationsytor inom fastigheten. Övrigt dagvatten fördröjs i underjordiskt dagvattenmagasin inom kvartersmark. Om möjligt kan takvatten/dagvatten användas som en del av förskolans pedagogiska verksamhet, exempelvis i form av en rännal/vattenlek som leds till en sandyta med hoppstenar.

Bullerdämpning

Mot Gasverksvägen behövs bullerdämpande åtgärder för att skapa en lugn och bullerfri miljö på gården. Mur med häck ut mot gatan och ett tätt glas staket närmast mot gården föreslås men även andra förslag diskuteras i skrivande stund.

Markbeläggning

Markbeläggningen utgörs av både täta och genomsläppliga material. Asfalt på kommunikationsytor närmast entréer, grus, sand, gummi och konstgräs på olika typer av lektyr. Stenmjöl och plattor på samlingsplatser.

Utrustning

Utrustning som väljs ska smälta väl in mot byggnaderna och i miljön. Kulörer och typ av lekutrustning ska vara av naturmaterial eller i enkla stålkonstruktioner och locka till fantasilekar och fria lekar. Naturmaterial som lekbuskage, stockar och hoppstenar kompletterar övrig lekutrustning.

Sektion genom förskolegården

Inspirationsbild, ekollonhus på förskola vid Kristinebergsparken

Inspirationsbild, pilegång - rörelselek

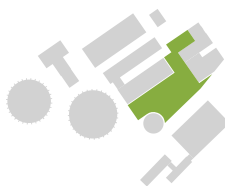

Perspektiv övre skolgården

Skolgården

BYGGHERRE: SISAB

LANDSKAPSARKITEKT: CEDERVALL ARKITEKTER

Bärande idé

Att med den industriella kulturmiljön som grund och inspiration skapa en mängd olika rum för lek och lärande där fokus på hållbarhet och grönska återspeglar sig i utformning och materialval.

Förhållningssätt till kulturmiljö

Skolgården anläggs i två nivåer, en nedre del i nivå med det inre gasverksområdet och en övre del i nivå med Gasverkssvägen. Staket och markmaterial på den nedre skolgården samspelar med gasverksområdets uttryck. Där fallskydd krävs utförs detta med svart helgjuten fallskyddsytta av gummi för att likna den övriga asfaltsbeläggningen. Planteringar utförs här i stora kärl och får gärna vara flyttbara. Den övre skolgården mot Gasverkssvägen blir en lekfullare miljö där materialen samspelar både med de nya byggnaderna som med den befintliga industrimiljön. Inhemsk trä av olika arter utgör en blandallé mot vägen samt binder samman skolgården med Klockparken.

Funktionsbeskrivning

De båda skolgårdsdelarna är var för sig tillgängliga inifrån skolan och från Gasverkssvägen respektive gasverksområdet. Gårdsdelarna förbinds med en trappa som även utgör en del av det offentliga stråket som löper mellan Hjorthagen och gasverksområdet.

Den övre skolgården kan indelas i flera rum med olika funktioner. Det gröna rörelserummet utgör den översta nivån närmast Gasverkssvägen. Tryggt skyddad av en mur med klättrväxter leker barnen på en böljande matta av konstgräs. Träd ger skugga och grönska samt bidrar till den spridningskorridor för insekter som skall återskapas efter Gasverkssvägens omdragning. Här finns utrustning och plats för rörelse- och klätterlek. Den lilla höjdskillnaden till nästa nivå, närmast skolbyggnaden, tas upp av sittmurar och gradänger. En pergola med klättrväxter ger vertikal grönska och skugga mitt på gården och mot förrådet bildas en varm och solig sittplats.

Mot Klockparken breder trädrummet ut sig. Här finns plats för pingis, sandlåda och samlingsplatser för lek och lärande. Mitt på gården finns ytor för bollekar, samling, gung- och rörelselek. En taklanternin för ljusinsläpp till skolans suterrängvåning bildar en upphöjd samlingsplats i solen. Den nedre skolgården är uppdelad i två delar. Mellan skolbyggnaderna bildas skolans innergård. Innergården ligger i direkt anslutning till det nya aktivitetstorget och utgör skolans entrérum. Här finns plats för matsal och elevkafé att flytta ut, samt sittplatser för både undervisning och avkoppling. Gångbron över gården blir en arkad med ett skyddande tak och klättrväxter som

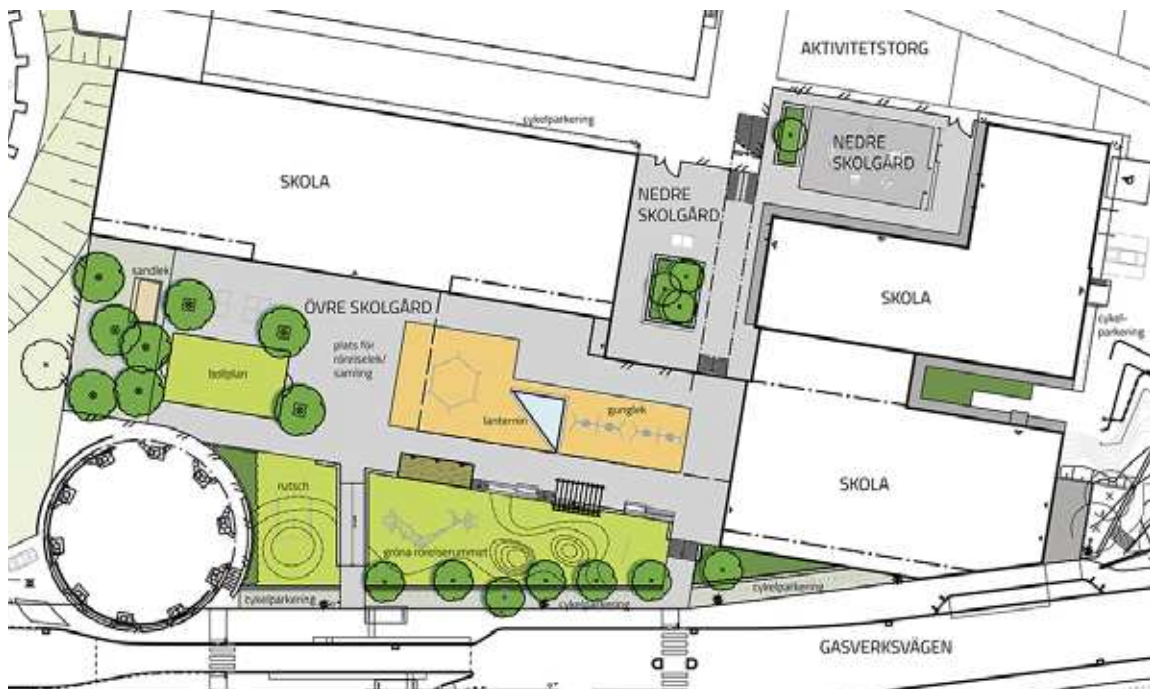
slingrar sig kring bropelarna. Gårdsdelen i direkt anslutning mot aktivitetstorget utgör skolans entrérum.

Material

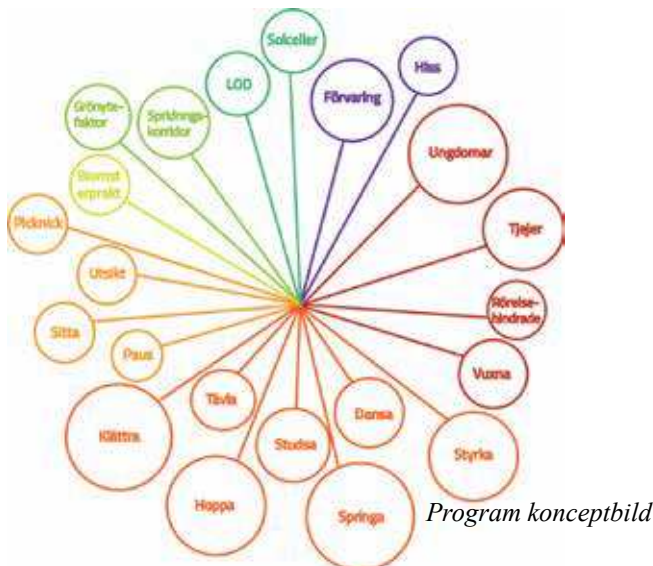
Slitstarka markmaterial som asfalt och gatsten dominerar. Där fallskydd krävs varieras materialet för att passa miljö och användning bäst. För att bättre kunna ta tillvara dagvattnet samt gynna träd och växter föreslås genomsläppliga grusytor i skolgårdens ytterkanter.

Utrustning

Skolgårdens utrustning ska främja rörelse och aktiviteter av olika slag. Materialen ska vara tåliga och samtidigt miljövänliga. Pergola och klätterställningar på den övre gården föreslås utformas av stål med inspiration från luftledningarna som tidigare fanns på platsen. På den nedre gården föreslås planteringskärl. I dessa finns flerskiktad grönska av lökar, perenner, gräs och flerstammiga buskträd. Mot gångbron planteras blommande klättrväxter för doft och färgning.

Illustrationsplan skolgård

Program konceptbild

Kombinerad vattenlek-dagvattenhantering

Efter granskningen och inför antagandet av detaljplanen har den delats i två delar. För denna detaljplan (2011-17188) innebär det att idrottshallen utgår och överförs till en egen detaljplan. I kvalitetsprogrammet för gestaltning och i planbeskrivningen finns beskrivningar av idrottshallen kvar för att ge en bild av helheten, trots att det är utanför planområdet. Nytt diarienummer för idrottshallen är 2015-O7196.

Perspektiv på idrottshallens tak för spontanidrott

Spontanidrottsyta och angöringsgård

BYGGHERRE: FASTIGHETSKONTORET

LANDSKAPSARKITEKT: CEDERVALL ARKITEKTER

Bärande idé - taket

- ▶ Spontanidrott – med fokus på rörelse och träning - klättra, hoppa, springa
- ▶ Konstrast till den organiserade idrotten
- ▶ Lekfullt

Särskilt fokus läggs på aktiviteter som tilltalar barn och ungdomar 12 år och uppåt samt vuxna. Anläggningens aktiviteter ska vara gestaltad så att den tilltalar tjejer. Viss del av anläggningen ska även kunna användas av personer med rörelsehinder.

Bärande idé - angöringsgården

- ▶ Grönska med möblering – En grön möbleringszon som är tydligt avgränsad mot gatan och innehåller cykelparkering, träd och handikapparkeringar för både förskola och idrottshall
- ▶ Symmetri – Gården är gemensam för förskola och idrottshall. Den är också delad gestaltningssmässigt i två lika delar där träden utgör ryggraden.
- ▶ Funktion – Angöringsgården ska fungera för både leveranser, angöring, cykelparkering och gående till huvudentréer.

Förhållningssätt till kulturmiljö

Idrottshallen och dess tak är nya tillägg, en visuell förlängning av idrottsplatsen och en länk mellan Hjorthagen och gasverksområdet. Utrustning och aktiviteter ges förslagsvis en karaktär som tillför något lekfullt och nytt till platsen, men där den öppna utblicken ner över Gasverksområdet är viktig att bevara.

Angöringsgården samspelar med tillbyggnaderna, gaturummet och hus 11 vars sockel och befintliga skärmtak ska vara visuellt synligt från gatan.

Funktionsbeskrivning

Inriktningen på ytan för spontanidrott är rörelse och träning. Viss del utgörs även av förrådsytor för förvaltningen av Hjorthagens IP. På taket finns möjligheter för att skapa ett vackert tilltalande grönt tak med perenner och örter samt platser för paus och vila.

Angöringsgården ges tydliga möbleringszoner med rumsskapande element såsom träd, murar och planteringar vid cykelparkering och vistelsezoner. Körytor vid inlastning hålls öppna. Enkelriktad rundkörning gör angöringsgården

trafiksäker. Möbleringszonen med träd utförs med skelettjord för fördröjning av dagvatten från hårdgjorda ytor.

Markbeläggning

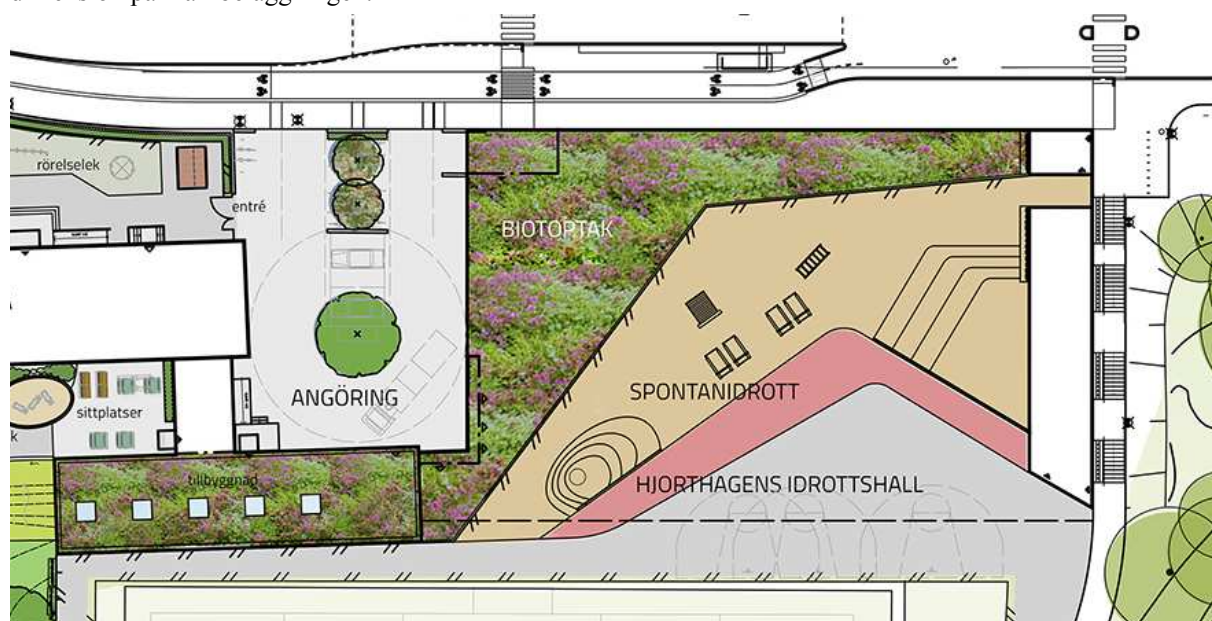
Funktionella ytor som medger rörelse och träning utförs i asfalt, gummi och konstgräs. Sitt- och pausytor kan t.ex. utgöras av trädäck, betongelement eller konstgräs. Perenn- och örtgräsbiooptak utgör delar av taket och är viktiga för att uppnå grönytefaktorn och fördröjning av dagvatten.

På angöringsgården används marksten eller plattor för god tillgänglighet och körförmåga. För att tydliggöra zoner på gården används avvikande kulör och dimension på markbeläggningen.

Utrustning

Utrustningen ska locka till rörelse och aktivitet samt vara lekfull. Kulörer och utformning är tänkt att samspela med gasverksområdets industrikaraktär och samtidigt kontrastera till den organiserade idrottens regler och utformning. Till exempel genom att använda traditionella idrottsredskap på ett nytt sätt utomhus.

Angöringsgårdens utrustning och rumsskapande element följer kvarterets gemensamma material och element med låga gränsmurar, häck och cykelparkering ut mot gata.

Illustrationsplan för idrottshallens tak

Referens. Foto Veg tech AB

Plug n' play, Köpenhamn. Kragh & Berglund.
Copyright team Yiyo

